

OBRANA

Mesačník Ministerstva obrany SR

Ročník XXXIV. • Október 2026 • Číslo 10

**Vojenské
historické
múzeum**

**Medzinárodné
letecké dni**

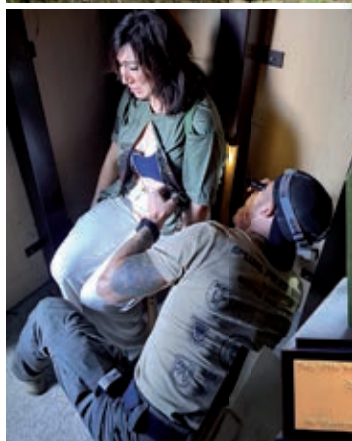

Hliadka svätej Barbory

V septembri sa na pôde 905. centra špecializovanej bojovej podpory v Novákoch uskutočnil jubilejný desiaty ročník medzinárodnej súťaže tímov pre likvidáciu nevybuchnutej munície a výbušných zariadení (EOD – Explosive Ordnance Disposal) s názvom Hliadka sv. Barbory. Zúčastnili sa na ňom príslušníci nemeckej federálnej polície, Národnej gardy USA, špecialisti z Veľkej Británie, Litvy, Rumunska, Maďarska, Izraela i Slovinska. Zastúpenie malo aj madridské aliančné Centrum výnimočnosti pre oblasť C-IED a Centrum výnimočnosti pre oblasť EOD z Trenčína. Súťažné disciplíny preverili nielen odborné znalosti a praktické zručnosti špecialistov, ale aj ich schopnosť prijímať rozhodnutia v neznámych situáciách, pod časovým a psychickým tlakom. V silnej medzinárodnej konkurencii sa najlepšie umiestnili odborníci z Veľkej Británie. Druhé miesto obsadili príslušníci Pohotovostného policajného útvaru Žilina a tretia priečka patrila profesionálom zo seredského 901. ženijného práporu. Jubilejný ročník potvrdil dôležitosť pevných základov nevyhnutných na ďalšie prehľbovanie medzinárodnej spolupráce, ako aj význam výmeny odborných skúseností pre rozvoj celej komunity EOD.

Text a foto: nrtm. Michal Mieres

Vážení čitatelia,

Sily spoločnej podpory síce vznikli 1. augusta 2026, ale nie je to však nová entita Ozbrojených síl SR, ako by sa mohlo zdať.

Naša história sa začala podrobnejšie písať 1. novembra 2013, keď vzniklo veliteľstvo Brigády bojového zabezpečenia. Organizačne patrilo pod Pozemné sily OS SR a práve vznik uvedeného veliteľstva predstavoval ťažiskový krok v systéme budovania

logistických a podporných spôsobilostí. Dôležité je preto podotknúť, že Brigáda bojového zabezpečenia z roku 2013 nie je historicky oddelená od dnešných Síl spoločnej podpory, ale predstavuje jednu z predchádzajúcich etáp nášho organizačného vývoja.

Ďalším významným medzníkom bol 1. september 2022, keď bola Brigáda bojového zabezpečenia reorganizovaná na Brigádu spoločnej podpory. Jej súčasťou sa k tomuto dátumu stal 6. spojovací pluk a celá brigáda prešla do priamej podriadenosti Generálneho štábu Ozbrojených síl SR. Potom bola v roku 2024 premenovaná na 82. brigádu spoločnej podpory. Do jej priamej podriadenosti bolo pričlenené Doktrínálne centrum, čím sa opäť rozšírila jej pôsobnosť. Ťažiskovú výzvu „Jednota odborných spôsobilostí, spoločné velenie a komplexná podpora Ozbrojených síl Slovenskej republiky“ máme pred sebou aj po 1. auguste 2026, keď sa 82. brigáda spoločnej podpory reorganizovala s názvom zmeneným na Sily spoločnej podpory. Možno povedať, že tento vývoj našich síl okrem iného ukazuje posun od užšie chápanej logistickej a bojovej podpory k širšiemu systému spoločnej podpory celých ozbrojených síl. Z nášho spektra odborných oblastí a príslušných úloh môžeme spomenúť zásobovanie, distribúciu, dopravu, komunikačné a informačné systémy, geografickú podporu, kartografiu, príslušný výcvik a vzdelávanie či podporu spojencov, aj doktrínálneho prostredia. Je toho podstatne viac ako to, čo sme si kedysi predstavovali pod bežným pojmom logistika.

Vážení kolegovia, vojaci, zamestnanci, naše Sily spoločnej podpory v štruktúre Ozbrojených síl SR získali nové, významnejšie postavenie, čo nás teší, avšak aj zaväzuje k ešte väčšej profesionalite, energii a dôvere.

generálmajor Jozef Ševčík
veliteľ Síl spoločnej podpory OS SR

ČÍSLO MESIACA

11

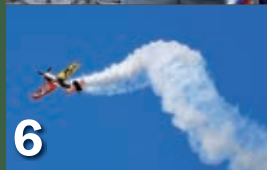
Foto: TASR

Prezident SR a hlavný veliteľ Ozbrojených síl SR Peter Pellegrini 29. septembra povýšil a vymenoval jedenásť generálov Ozbrojených síl SR. Päť brigádnych generálov povýšil

do hodnosti generálmajora a šesť plukovníkov menoval do prvej generálskej hodnosti brigádneho generála. Na generálmajorov boli povýšení Norbert Hrib, Štefan Acsai, Adolf Daubner, Ladislav Kisel a Jozef Ševčík. Do hodnosti brigádneho generála prezident vymenoval plukovníkov Jána Bereca, Petra Výrosteka, Miroslava Kováčika, Gabriela Janovicsa, Rudolfa Jančího a Jána Hrica. „Som presvedčený, že vaše kvality, profesionalita a vysoká úroveň morálky pomôžu našej vlasti prejsť náročným obdobím a že budete svoje poslanie aj naďalej naplňovať s hrdosťou a ctou.“ povedal prezident. V Ozbrojených silách SR po 29. septembri slúži 26 generálov: 13 brigádnych generálov, 11 generálmajorov, jeden generálporučík a jeden štvorhviezdičkový generál.

4

6

11

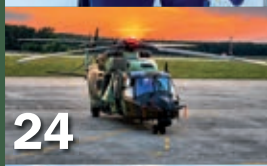
12

16

18

24

28

34

38

4 Deň ozbrojených síl

6 Medzinárodné letecké dni v Piešťanoch

10 Vznikli Sily spoločnej podpory OS SR

11 Potlesk v Brunssume

12 Medzinárodné cvičenie Toxic Valley

16 Rozhovor s riaditeľom Vojenského historického ústavu plk. Miloslavom Čaplovičom

18 TÉMA: Vojenské historické múzeum

24 Španielske rotory nad Slovenskom

26 Novinky zo sveta vojenskej techniky

28 Z Albatrosa je Líška

30 Duálne vzdelávanie na troch ďalších školách

32 Ako vojenčili slovenskí dobrovoľníci v roku 1848

34 Bahrajn – medzi USA, Izraelom a Iránom

36 Držitelia Oscara rozpútali búрку

38 UNTAES 1996 – 2026

41 MILITARY ENGLISH: Military Radar Systems

42 Kliešť na jeseň

45 Ďalekohľad majora Noska

NA TITULNEJ STRANE: V Piešťanoch sa po prvý raz uskutočnili Medzinárodné vojenské letecké dni IMAD • Foto: Jakub Neubauer

NA ZADNEJ OBÁLKE: Od 7. do 18. septembra sa v Zemianskych Kostofanoch konalo medzinárodné cvičenie Toxic Valley 2026
Foto: pplk. v zál. Peter Sobek

Sviatok ozbrojených síl

„Dnes si pripomíname sviatok ľudí, ktorí prijali výnimočný záväzok – slúžiť Slovenskej republike, chrániť jej občanov a byť pripravení brániť jej slobodu, bezpečnosť a zvrchovanosť,“ povedal 22. septembra na slávnostnom nástupe pri príležitosti Dňa Ozbrojených síl SR na námestí v Brezovej pod Bradlom štátny tajomník ministerstva obrany Igor Melicher.

Ozbrojené sily chránia našu krajinu, jej občanov a schopnosť slobodne rozhodovať o vlastnej budúcnosti. Plnia spojenecké záväzky a sú oporou štátu vždy, keď čelíme ohrozeniu, mimoriadnej udalosti alebo kríze. Na plnenie týchto úloh potrebujú modernú techniku, kvalitný výcvik, dobré velenie, no ani najmodernejšie vybavenie nenahradí schopného a odhodlaného človeka,“ pokračoval štátny tajomník, ktorý všetkým profesionálnym vojakom k ich sviatku zablahoželel aj v mene podpredsedu vlády a ministra obrany Roberta Kaliňáka.

Spolupatričnosť s verejnosťou aj Alianciou

Deň OS SR sa ostatné roky pripomína v Brezovej pod Bradlom aj preto, lebo 22. septembra 1848 sa kúsok od mestečka odohrala prvá víťazná bitka hurbanovských dobrovoľníkov za

slovenské národné sebaurčenie. Vojaci na čele s náčelníkom Generálneho štábu OS SR generálom Miroslavom Lorincom sa najskôr poklonili na neďalekom Bradle pred Mohylou generála Milana Rastislava Štefánika a potom pri mohyle hurbanovských bojovníkov na Prietržskej ceste. Nasledovala ekumenická bohoslužba, prijatie u primátora Jaroslava Cirana a na slávnostnom nástupe na Námestí generála M. R. Štefánika generál M. Lorinc okrem iného povedal: „Je pre mňa osobitne čťou stáť tu pred vami po prvýkrát vo funkcii náčelníka Generálneho štábu a nadviazať na dlhú tradíciu osláv sviatku nás vojakov tu v Podjavorinskom kraji, ktorý je rodom nám vojakom tak srdcu blízkeho veľikána národa generála Milana Rastislava Štefánika a zároveň aj miestom, kde sa začali písať novodobé vojenské dejiny Slovákov. Či už išlo o československých legionárov, ktorí sa podieľali na vzniku spoločného štátu

Čechov a Slovákov, alebo bojovníkov proti fašizmu, ktorí bojovali na oboch frontoch druhej svetovej vojny alebo v partizánskych skupinách, ide o morálne a hodnotové piliere, na ktorých už viac ako tridsať rokov budujeme novodobé Ozbrojené sily Slovenskej republiky.“ Aj on, podobne ako štátny tajomník, zdôraznil dôležitosť previazanosti vojska s občianskou verejnosťou. Zároveň dodal, že všetky stanovené úlohy ozbrojené sily dokážu plniť aj vďaka účasti v elitnom bezpečnostnom klube „v podobe aliancie fungujúcej na základe mušketerskeho princípu jeden za všetkých, všetci za jedného“. Zároveň všetkým vojakom aj zamestnancom OS SR sa za ich službu a prácu poďakoval.

Vážme si svojich hrdinov

„Je mi cťou oslavovať Deň Ozbrojených síl so spoľahlivým spojencom v rámci Aliancie a je skvelé vidieť aj to, že je tu tiež verejnosť podporujúca slovenskú armádu, ktorej k jej sviatku blahoželám,“ povedala pre Obranu nová pridelenkyňa obrany USA na Slovensku podplukovníčka Tanyia N. Bryantová.

„Vážim si tento sviatok, rovnako ako si vážim vojakov ku ktorým som mal a mám vždy veľmi blízko,“ uviedol poslanec NR SR a člen výboru pre obranu a bezpečnosť Marián Saloň.

„Pamätám, bolo obdobie ticha, kedy sme si náš vojenský sviatok veľmi nepripomínali, ale komu česť, tomu česť – a vojakom

tá česť a úcta patria,“ povedal nám za všetky spolupracujúce občianske združenia predseda Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika generálmajor vo výslužbe Peter Novotňák, ktorý bol pred časom zástupca náčelníka Generálneho štábu.

„Deň ozbrojených síl vnímam vždy slávnostne, veď je to náš sviatok. No a ak dnes bola moja 23-ročná služba, ktorú mám veľmi rada, ocenená priamo pánom generálom Lorincom, jeho Odznakom náčelníka Generálneho štábu, ten slávnostný pocit je znásobený a nikdy naň nezabudnem,“ zdôverila sa nám rotná Veronika Adamusová z 11. brigády vzdušných síl Nitra, jedna z vyznamenaných.

A čo smerom ku Dňu OS SR odkázal vojakom priamy účastník Slovenského národného povstania plukovník v. v. Branislav Tvarožek, ktorého rodinné korene siahajú do Brezovej? „Som potešený, že posledné roky sa dejinné udalosti, ako je SNP, Dukla či Deň OS SR, začínajú viac prezentovať obyvateľstvu. Preto, lebo nemalá časť našej spoločnosti, dovoľm si použiť dosť silné slovo, je vo vzťahu k našim dejinám negramotná. A poznáte to – kto nepozná svoju minulosť, nezaslúži si budúcnosť. Takí ľudia sa dajú hneď zbalamutiť. Preto si dávajme pozor. Dobré bude vtedy, keď si všetci, vojaci a aj my ostatní, budeme vážiť svojich hrdinov a svojich skutočných priateľov.“

Pavol Vitko • Foto: OS SR a autor

Nebo nad Piešťanmi

Nielen naše vzdušné sily, ale aj zahraniční partneri či civilní piloti rozburácali oblohu nad piešťanským letiskom. Ministerstvo obrany SR prvýkrát od legendárnych SIAD v Bratislave zo začiatku 90. rokov organizovalo medzinárodné letecké dni IMAD – International Military Air Days.

Počas víkendových dní 4. a 5. septembra navštívilo piešťanské letisko dovedna 70-tisíc návštevníkov. Vďaka pestrým statickým aj dynamickým ukázkam si na svoje prišli laická verejnosť aj nadšenci letectva. Letisko v Piešťanoch je úzko späté s históriou nášho letectva. Vojaci ho využívali počas existencie ČSR i vojnového slovenského štátu a vojenské letectvo v ňom ostalo aj po vzniku samostatného Slovenska. Útlm nastal pred 20 rokmi. Až na menšie rozdiely spôsobené sobotňajším predpoludňajším dažďom bol letový program tohtoročných leteckých dní počas oboch víkendových dní totožný. Opäť priniesol do Piešťan vzdušné sily, ale aj letecké špičky z civilného letectva.

F-16 aj hasenie požiarov

Nepochybne najväčším lákadlom bola široká prezentácia kstry nášho bojového letectva – stíhačky F-16. Tá sa ukázala na statickej aj v dynamickej ukážke. A to hneď dvakrát. Tri kusy nechýbali pri slávnostnom prelete spolu s ostatnou vzdušnou technikou, pričom vrcholom letového programu bola práve jej

dynamická ukážka. Statická prezentácia dala návštevníkom možnosť obzrieť si lietadlo na zemi prvýkrát práve na leteckých dňoch – výnimkou bola len výstava IDEB v bratislavskej Inchebe.

„Malacky sú blízko, takže palivo vystačilo na celú ukážku,“ uviedol na margo dynamickej ukážky veliteľ 1. taktickej letky, podplukovník a pilot F-16 Peter Gregor. Skôr než letecké predstavenie uvidí verejnosť, predchádza mu viacero krokov. „V prvom rade ide o ukážku schválenú veliteľom Vzdušných síl OS SR. Môže ju navrhnúť aj samotný pilot, ale môže ísť aj o štandardnú prezentáciu pre daný typ lietadla. Ak je schválená, nasleduje šesť cvičných letov. Posledným z nich je preskúšanie príslušníkmi Veliteľstva vzdušných síl. Tí všetko skontrolujú a preveria, či spĺňa stanovené parametre. Až na základe toho pustia pilota na letecký deň a samotnú ukážku,“ ozrejmil pilot, kapitán Radoslav.

Na letovej ukážke sa v podobnom duchu prezentoval aj cvičný L-39 Albatros, transportný C-27J Spartan aj UH-60M

Display ukážka našej F-16 patrila k najväčším lákadlám

Prelet techniky vzdušných síl, vrátane L-39 a C-27, slávnostne otváral podujatie

Delfín pilotovaný generálmajorom vo výslužbe Jozefom Pivarčím

Pestro sfarbené Albatrosy lotyšskej akrobatickej skupiny Baltic Bees

Display ukážky nie sú len o lietadlách. Presvedčila o tom maďarská helikoptéra H145.

Premiéru zažil aj český C390. Tamojšie letectvo ho do svojej výzbroje zaradilo len toto leto.

Black Hawk. Práve Black Hawk zažil na IMADe menšiu premiéru v podobe vystavenia jedného z dvoch nových kusov určených pre špeciálne sily, ktoré OS SR získali len toto leto. Dynamickými ukázkami oboch typov vrtuľníkov v našej výzbroji tak vzdušné sily ukázali ich hlavné spôsobilosti. V prípade vrtuľníka UH-60M nešlo len o display ukážku samotnej helikoptéry, ale aj o ukážku v súčinnosti so špeciálnymi jednotkami pri ich pozemnej podpore.

Druhý typ vrtuľníka, väčší Mi-17 v konfigurácii SAR (Search and Rescue – záchranné operácie), ukázal divákovi použitie helikoptéry pri hasení požiarov s využitím bambi vaku plného vody. V neposlednom rade sa k leteckej technike vzdušných síl pridal aj Letecký útvar Ministerstva vnútra SR. Oba Airbusy A319, ktorými Letka disponuje, predstavovali jedny z najväčších lietadiel v rámci dynamických ukážok. Návštevníci si ich mohli pozrieť aj pri nízkych preletoch len niekoľko metrov nad dráhou letiska.

Rarity zo zahraničia

Ako vyplýva aj z názvu leteckých dní IMAD, jadrom dynamických aj statických ukážok boli okrem našich vzdušných síl aj zahraniční alianční partneri. Vo vzduchu sa ako ďalší typ prúdového taktického lietadla predviedla počas viacerých preletov dvojica JAS-39C Gripen českého letectva. Tento typ v súčasnosti stále zabezpečuje vzdušnú ochranu nášho územia až kým slovenské F-16 nebudú schopné prevziať túto zodpovednosť. Popri gripenoch ukázalo české letectvo počas preletu aj jeden z najnovších typov vo svojej výzbroji – transportný C-390 Millennium brazílskej spoločnosti Embraer. Ten české vzdušné sily zaradili do svojej výzbroje len pred niekoľkými mesiacmi, pričom tento typ sa vo farbách maďarského letectva predstavil aj na statickej ukážke. Maďarský ľahký vrtuľník H145 a španielsky bojový Eurocopter Tiger okorenili dynamické letové ukážky helikoptér.

Zahraničné vojenské letectvá sa prezentovali aj na zemi, kde mohli návštevníci diskutovať s pilotmi a členmi posádok.

Popri letovej ukážke bojového Tigra reprezentoval španielsku vrtuľníkovú jednotku dislokovanú v Kuchyni na zemi ťažký transportný CH-47 Chinook. Vrtuľníkovú techniku na statickej ukážke dopĺňal český UH-1Y Venom a AW101 talianskeho námorníctva. Aj vďaka svojim rozmerom vyčnieval štvormotorový transportný Hercules C-130J nemeckej Luftwaffe a pestro sfarbená poľská CASA C295. Tá na svojom chvoste nesie podobizeň plukovníka Stanislawa Skarżyńskiego, ktorý v malom športovom lietadle RWD-5 ustanovil v roku 1933 rekord v prelete nad Atlantikom a počas druhej svetovej vojny slúžil v britskom letectve.

Spoločnosť Aero Vodochody sa nepochybne výrazne zapísala do histórie nášho vojenského letectva. Zatiaľ čo jej najznámejší výrobok, L-39 Albatros, ozbrojené sily predstavili v prelete aj v dynamickej ukážke, jeho možného nástupcu v našom letectve ukázal výrobca na statickej ukážke. L-39NG (resp. Skyfox – nebeská liška) vystavil český výrobca vo variante určenom na prieskum a ľahký boj – v podobe, v akej je ponúkaný aj iným

možným záujemcom vo svete. Predchodca Albatrosa, L-29 Delfín, otváral oba dni podujatia. Za jeho riadiacou pákou sedel skúsený pilot, generálmajor vo výslužbe Jozef Pivarčí. Poľské združenie FUBAR Aviation dostalo do vzduchu dnes už historickú prúdovú stíhačku MiG-15. Tá sa stala ikonou aj vďaka vojne v Kórei či službe v československom letectve. Pre fanúšikov vojenského letectva bol nepochybne lákadlom unikátny Su-25UBK bulharského letectva. Toto bojové lietadlo v atraktívnej zeleno-hnedej digitálnej kamufláži je na leteckých dňoch skôr výnimkou, a preto bolo jeho predstavenie v Piešťanoch jedinečné. Naposledy pritom bojové Su-25 lietali v Piešťanoch ešte v čase, keď boli vo výzbroji nášho letectva.

Nielen o vojenskom letectve

Neodmysliteľnou súčasťou leteckých dní vo svete bývajú akrobatické skupiny alebo jednotlivci. Najväčšou skupinou, ktorá nad Piešťanmi tento rok lietala, bola skupina Baltic Bees (Baltské včely). Štyri pestro pomaľované modro-žlté Albatrosy počas približne 15 minút predviedli niekoľko spoločných formácií, čím ukázali skúsené a zladené pilotážne prvky ich lotyšských posádok. Rovnako na cvičných lietadlách sa návštevníkom ukázala poľská skupina s trojicou lietadiel TS-11 Iskra – konkurenciou našich L-29 Delfín z obdobia 60. rokov.

Letecká akrobacia však nie je len o lietadlách. O tom návštevníkov presvedčila ďalšia poľská skupina, zložená z dvoch vrtuľníkov – ľahkého Bo-105 a ikonického amerického UH-1 Huey. Zatiaľ čo poľský pilot Maciej Dominiak ukázal manévrovaciu schopnosť svojho ľahkého stroja v prvkoch vysokej vrtuľníkovej pilotáže, pilot UH-1 prezentoval Huey, ikonu z vojny

vo Vietname, v display ukážke. V rámci akrobacie sa k vrtuľníku pridalo akrobatické lietadlo GB-1 GameBird, pilotované skúseným Arturom Kielakom. V zladenej akrobatickej ukážke tak obaja piloti, Dominiak a Kielak, prezentovali možnosti skupinovej akrobacie, v kombinácii lietadla a vrtuľníka.

Akrobaciu a skupinové lietanie neukázali len lotyšskí a poľskí piloti. Z Českej republiky sa predstavilo ruské dvojmiestne akrobatické lietadlo Suchoj Su-29, pilotované Janom Sobotkom. Podobne ako GB-1, aj Su-29 je špeciálne navrhnuté na zvládanie prvkov vysokej pilotáže a akrobacie, čo obaja piloti náležite predviedli. Z rodiny akrobatických lietadiel Suchoj predviedol ľahší jednomiestny typ Su-31 pilot Jurgis Kairys z Litvy.

Už legendou na slovenskom nebi je košícký Retro Sky Team. Ten svoje lietadlá Zlín Z-226 sfarbuje do podôb lietadiel z druhej svetovej vojny. Niektoré z ich Zlínov tak imitujú nemecké messerschmitty či sovietske lavockiny, čo skupina využíva aj pri leteckých ukázkach stíhacích súbojov či pozemných útokoch v rámci rôznych rekonštrukcií bojov. Ku skupine sa počas víkendovej ukážky pridal aj najväčší dvojplášnik – Antonov An-2 a Jak-55 s maďarským akrobatickým pilotom Gyulom Várim v kokpite. Celkom raritnou letovou ukázkou z oblasti civilného letectva bola prezentácia ľahkého lietadla Rutan 61-Long-EZ. Lietadlo sa vyznačuje využitím tlačného motora, netradičného šikmého krídla s kormidlami na koncoch a kanardami v prednej časti trupu.

Ukážky aj na zemi

Letecké dni nevyužili na prezentáciu len Vzdušné sily OS SR. V dynamickej ukážke sa v spolupráci s vrtuľníkmi UH-60M

Len pár metrov od divákov predviedol Airbus A319 letky ministerstva vnútra nízky prelet s touch-and-go (dotyk dráhy s podvozkom)

Spartan, Millennium, Hercules. Trojica transportných lietadiel púta už z diaľky.

Vo vzduchu sa ukázala aj bojová helikoptéra Tiger. Tento typ, patriaci pod španielsky UHEL SVK, operuje aj z Malaciek.

predstavili slovenskí vojenský špeciáli. Ich dynamická ukážka zahŕňala viacero spôsobov boja, aj s využitím vojenských psov. Pozemné sily zasa na statickej ukážke prezentovali svoju techniku od ambulantných vozidiel AMBS 8x8 až po húfnicu Zuzana 2. Pripojila sa tiež technika mnohonárodnej brigády NATO dislokovanej na Lešti, ktorá priniesla aj divácky atraktívny portugalský Leopard 2.

Pozornosť jednoznačne upútala aj radarová technika. Verejnosti tak príslušníci 2. brigády vzdušných síl predstavili takmer všetky nové radary, ktorými disponujú. Medzi vystavenú techniku patrili izraelské ELM-2084 M-MR, menší ELM-2138M, verejnosti už známy nemecký LÜR a aj pasívny sledovací systém VERA-NG, pôvodom z Česka. Nechýbal ani protivzdušný systém BARAK MX. Úspešné piešťanské IMAD tak neposlúžili len na prezentáciu vzdušných síl Slovenska a jeho spojencov. Významnú úlohu zohrali aj statické a dynamické ukážky na zemi a v neposlednom rade široká prezentácia aj civilnej leteckej techniky vo vzduchu.

Jaroslav Cabuk, npor. Lenka Meravá

Foto: Jakub Neubauer, autori, TASR

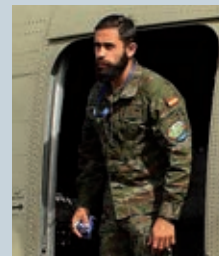

Možnosti vysokej akrobacie ukázal aj Jurgis Kairys z Litvy

Španielsky vrtuľníkár z Malaciek:

Slováci sú priateľskí, ale prejavujú to inak

Na slovenských leteckých základniach nepôsobia len naše vzdušné sily. Na leteckej základni v Kuchyni sídli aj španielska vrtuľníková jednotka UHEL SVK, ktorá sa so svojou technikou tiež zúčastnila IMADu. Španielsky technik a vojak Jonatan Vaqueira da Silva nám priblížil funkciu helikoptéry CH-47 Chinook. K Slovensku má pozitívny vzťah, vraj mu pripomína domov.

Je rozdiel byť dislokovaný na Slovensku a doma v Španielsku?

Je to tu iné ako v Španielsku. V určitých oblastiach sme si podobní, v iných sa odlišujeme. Kultúra je predsa len trochu iná. My, Španieli, sme o niečo otvorenejší. Slováci sú tiež priateľskí, ale prejavujú to inak. Príroda na Slovensku je nádherná. Veľmi sa mi tu páči a Slováci sú veľmi milí ľudia.

Slúžite ako technik transportného vrtuľníka CH-47 Chinook.

Mohli by ste nám ho predstaviť?

Vrtuľník CH-47F Chinook je veľmi špeciálny stroj, s ktorým dokážeme vykonávať akékoľvek typy operácií – od výsadekov parašutistov cez špeciálne operácie až po bežné lietanie. Je to skutočne výnimočný vrtuľník.

Bolo by možné v prípade potreby okamžite ho reálne použiť?

Áno, sme pripravení na akékoľvek nasadenie podľa potreby. To sa týka všetkých typov helikoptér vo výzbroji našej jednotky.

Máte s ním naplánovanú aj letovú ukážku?

Letové ukážky mávame veľmi často, no dnes je stroj určený na statickú ukážku pre verejnosť. Naposledy sme s ním lietalí včera. Každý mesiac máme špeciálne vyhradený počet letových hodín, preto sa ich snažíme využiť vždy, keď je to možné. Máme tu však bojový vrtuľník EC665, známy ako Tiger, ktorý môžeme vidieť lietať počas dynamickej ukážky v rámci programu.

Máte čas pozrieť si aj ostatné lietadlá v areáli letiska?

Áno, máme na to čas. Ak tu návštevníci zostanú ešte jednu či dve hodiny, stihneme si pozrieť aj zvyšok výstavy. Napríklad Hercules stojaci vedľa nás patrí síce nemeckým vzdušným silám, no vyrobili ho u nás v Španielsku.

Diváci si mohli prezrieť aj pozemnú techniku Ozbrojených síl SR a jej partnerov

Fanúšikovia letectva sa našli aj medzi tými najmladšími

Bulharský Su-25UBK patril medzi najzaujímavejšie kúsky

Kadeti prisahali

V priestoroch Vojenského cintorína Háj Nicovô v Liptovskom Mikuláši zložilo 18. septembra slávnostnú vojenskú prisahu 230 kadetov – 180 mužov a 50 žien. Na slávnosti sa zúčastnili hlavný veliteľ ozbrojených síl a prezident SR Peter Pellegrini, štátny tajomník ministerstva obrany Igor Melicher, predstavitelia rezortu obrany, primátor Liptovského Mikuláša Ján Blcháč a ďalší hostia. Rektor Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika brigádny generál Aurel Sabó kadetom pripomenul, že rovnosata, ktorú si obliekli, znamená predovšetkým zodpovednosť. Za najlepšie výsledky počas výcviku rektor udelil disciplinárnu odmenu vojakovi 1. stupňa Filipovi Pagáčikovi.

Sily spoločnej podpory

V lete sa 82. brigáda spoločnej podpory reorganizovala na Sily spoločnej podpory OS SR. Do funkcie ich veliteľa bol ustanovený brigádny generál Jozef Ševčík. Aktom prevzatia velenia bolo symbolické odovzdanie štátnej zástavy, podpísanie slávnostných protokolov a udeľenie zriaďovacej listiny. Pri tejto príležitosti sa 9. septembra uskutočnil aj čestný zápis do vojenskej kroniky útvaru. Na symbolickom akte sa zúčastnili náčelník Generálneho štábu OS SR generál Miroslav Lorinc, velitelia síl OS SR, náčelníci štábov Generálneho štábu OS SR a zástupcovia mesta Trenčín na čele s primátorom Richardom Rybníčkom.

Deň vojenského letectva

Príslušníci Vzdušných síl OS SR si pripomenuli Deň slovenského vojenského letectva, ktorý sa viaže k 17. septembru 1944, keď na povstalecké územie pri Zolnej prileteli príslušníci 1. československého samostatného stíhacieho leteckého pluku. Spomienkové podujatie sa začalo pietnym aktom a položením vencov pri pamätníku povstaleckých letcov v Zolnej. Naň nadviazal slávnostný nástup príslušníkov vzdušných síl v 81. krídle Sliač. Veliteľ vzdušných síl brigádny generál Adolf Daubner odovzdal Pamätné medaily Vzdušných síl OS SR a ďalšie ocenenia. Súčasťou programu bol prelet vrtuľníkov UH-60M Black Hawk a stíhacích lietadiel F-16.

■ Možnosti ďalšieho rozvoja dlhoročnej spolupráce boli témou rozhovorov náčelníka Generálneho štábu OS SR generála Miroslava Lorinca a veliteľa Národnej gardy štátu Indiana generálmajora Lawrence Muennicha. Vymenili si skúsenosti z oblasti výcviku, rozvoja vojenských spôsobilostí, využívania moderných technológií a zvyšovania interoperability ozbrojených síl. Generálmajor Muennich zavítal aj do Výcvikového a testovacieho centra RCHBO v Zemianskych Kostoľanoch, kde sa oboznámil s priebehom medzinárodného cvičenia Toxic Valley 2026.

■ Vojenský veliteľ misie Organizácie Spojených národov na Cypre UNFICYP generálporučík Mohammad Asadullah Minhazul Alam pri príležitosti striedania rotácií ocenil slovenských príslušníkov misie za profesionalitu, nasadenie a excelentný výkon v službe. Novú rotáciu čakajú v Sektore 4 rovnaké úlohy – monitorovanie prímeria, hliadkovanie v nárazníkovej zóne a každodenná práca, ktoré pomáhajú udržiavať stabilitu a pokoj na ostrove. Slovensko je súčasťou UNFICYP od roku 2001. Za viac ako dve dekády sa tam vystriedali tisíce slovenských vojakov.

■ Počas slávnostného ceremoniálu 11. septembra v Rožňave odovzdal plukovník gšt. Ján Hric funkciu veliteľa 5. delostreleckého pluku plukovníkovi Norbertovi Hutkovi. Medzi hosťami boli veliteľ Spoločného operačného veliteľstva OS SR generálmajor Tibor Králik, veliteľ Pozemných síl OS SR brigádny generál Ing. Štefan Acsai, primátor mesta Rožňava Michal Domik, velitelia brigád a plukov a predstavitelia Akadémie ozbrojených síl.

■ Od 7. do 11. septembra trvala prvá fáza previerky hodnotenia bojovej pripravenosti Veliteľstva Pozemných síl OS SR ako divízneho veliteľstva podľa štandardov NATO. Cieľom previerky CREVAL bolo posúdiť stav pripravenosti Veliteľstva PS OS SR ako divízneho veliteľstva tak, aby pripravenosť zodpovedala aktuálnym doktrínam NATO.

■ V dňoch 31. augusta až 4. septembra 2026 sa uskutočnila súťaž o najlepšieho delostrelca Ozbrojených síl SR. Účastníci si zmerali sily v oblastiach strelby a riadenia palby, delostreleckého prieskumu, balistiky, topograficko-geodetickej a meteorologickej prípravy. Súťaž preverila ich odbornú pripravenosť a schopnosť uplatniť získané vedomosti a skúsenosti v praxi. Putovný pohár si za svoje prvenstvo odniesol kpt. Daniel Michrina z 5. delostreleckého pluku, ktorý sa stal najlepším delostrelcom OS SR roka 2026.

■ Účastníci 20. národnej púte Ordinariátu Ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR sa 16. septembra stretli s pápežom Levom XIV. počas generálnej audiencie na Námestí svätého Petra. Svätý Otec osobitne pozdravil slovenských pútnikov, medzi ktorými bolo takmer tristo príslušníkov Ordinariátu OS a OZ SR. Štyria z nich mali možnosť Svätého otca osobne pozdraviť a odovzdať mu dary.

■ V dňoch 11. a 12. septembra 2026 sa v posádke Michalovce a v prostredí Vihorlatských vrchov uskutočnil 2. ročník Dňa ženistov. Podujatie organizačne zastrelil 902. ženijný prápor Michalovce. Prvý deň odštartoval náročným výstupom k lokalite Sninský kameň, k Lavičke cti generála Milana Rastislava Štefánika, ktorej osadenie sa uskutočnilo vlani počas 1. ročníka Dňa ženistov. Program pokračoval 12. septembra v domovskej posádke 902. ženijného práporu v Michalovciach prezentáciou modernej ženijnej výzbroje a techniky.

Potlesk v Brunssume

Pred ukončením letnej rotácie v Spojeneckom veliteľstve spoločných síl (HQ JFC) Brunssum v Holandsku veliteľ generál Ingo Gerhartz odmenil a vyznamenal siedmich príslušníkov veliteľstva, z ktorých boli dvaja Slováci.

Po troch rokoch služby na približne 840-člennom veliteľstve rotuje vždy približne tretina personálu a Slováci tu v predchádzajúcom období obsadzovali len desiatku pozícií, čo bolo jedno z najmenších národných zastúpení. Naše vyznamenania preto možno vnímať o to výnimočnejšie.

Najvyššie vyznamenanie logistike

Najvyšším vyznamenaním od štvorhviezdičkového generála Gerhartza (na foto v strede) „Commander's Commendation“ bola odmenená za významný prínos v prospech logistickej divízie (J4) mjr. Ing. Ivana Stryčeková, PhD, MBA. Počas svojho trojročného vyslania bola zodpovedná za komplexné riadenie a koordináciu v oblasti logistiky, vrátane logistiky prvého reálneho nasadenia Síl okamžitej reakcie (NRF – NATO Response Force) v priestore zodpovednosti HQ JFC Brunssum. Nasadenie NRF bolo preverované počas medzinárodného aliančného cvičenia STEADFAST DART 2026 s účasťou 10 000 vojakov NATO. Okrem toho sa svojou expertízou v oblasti pozemných presunov a prepráv podieľala na zladení národných a medzinárodných obranných plánov a koordináciu spolupráce s NATO s národnými veliteľstvami na Slovensku, v Česku, Maďarsku a Poľsku.

„Takéto vysoké vyznamenanie som neočakávala, ale počas svojho vyslania som sa vždy snažila plniť všetky úlohy tak, aby som ho získala,“ s odhodlaným hlasom otvorene povedala dôstojníčka, ktorá pôvodne v civile vyštudovala prevádzku a ekonomiku leteckej dopravy, po vstupe do armády slúžila aj na Cypre a s vyznamenaním tiež ukončila vojenské vzdelanie v odbore logistiky v USA. To, že v rámci celého veliteľstva z pol stovky logistov ocenili práve a iba ju, vníma ako prílev energie do ďalšej práce na pozícii náčelníčky odboru plánovania preprav bratislavského 701. centra vojenskej prepravy.

Aj strategický pohľad

Odmeneným Slovákom bol aj podplukovník MVDr. Tomáš Molčányi. Získal cenu najvyššieho spojeneckého veliteľa NATO v Európe (SACEUR) generála Alexiusa G. Grynkeвича, a to Recognition Award. Ocenenie mu v mene SACEURa odovzdal generál Gerhartz. Pplk. Molčányi bol súčasťou tímu Spojeneckej zdravotníckej divízie (Joint Medical Division), v ktorom ako

štábný dôstojník zodpovedal za koordináciu budovania štruktúr zdravotníckej logistiky a za zdravotnícke operačné plánovanie. Podieľal sa na katalogizovaní zariadení súvisiacich so zdravotníckou starostlivosťou a pomáhal vytvoriť aliančnú koncepciu budovania a udržiavania strategických zásob zdravotníckeho materiálu s dôrazom na krajiny na východnej hranici NATO. Súčasne spolupracoval s veliteľstvom NATO Allied Command Transformation a jeho podriadenou zložkou Centrum výnimčnosti pre vojenskú medicínu v Budapešti na aktualizácii kurzu s názvom Úvodný kurz pre zdravotnícky personál NATO (NATO Medical Staff Introductory Course). Obaja dôstojníci boli tiež členmi Mobilných výcvikových tímov (Mobile Training Teams), kde prednášali kolegom z krajín Partnerstva za mier.

„V rámci vyslania mimo územie SR som v Iraku v rokoch 2019 – 2020 zažil aj dosť nebezpečné situácie, vrátane leteckých poplachov. No a teraz to bolo o medzinárodných kontaktoch a pohľade na riešenie vecí z operačnej aj strategickej úrovne, takže to vnímam ako fajn vojenskú kombináciu, ktorú budem môcť využiť v ďalšej službe,“ usmial sa pplk. Molčányi, dnes už náčelník tímu preventívnej medicíny Odboru poľných mobilných zdravotníckych jednotiek Veliteľstva vojenského zdravotníctva v Ružomberku.

Pavol Vitko • Foto: NATO

Toxické údolie v Kostol'anoch

Už tradične sa od roku 2013 počas dvoch septembrových týždňov koná
v Zemianskych Kostol'anoch medzinárodné cvičenie Toxic Valley.

Toxic Valley sa nesie v znamení medzinárodnej spolupráce – v tomto prípade slovenská Národná protidrogová jednotka kryje francúzsky tím

Náročný bol predovšetkým odber v tmavých priestoroch tunela

Až 189 cvičiacich príslušníkov protichemických jednotiek z rôznych krajín dorazilo počas dvoch septembrových týždňov do Zemianskych Kostolian. Medzinárodné cvičenie Toxic Valley prebieha na pôde 905. centra špecializovanej bojovej podpory Nováky, avšak v úzkej spolupráci so 103. práporom radiačnej, chemickej a biologickej ochrany Rožňava a iných útvarov. Chemické látky, ktoré sa pri cvičení používajú a ktorých odber jednotlivé tímy uskutočňujú, pripravuje Úsek chemických laboratórií v Zemianskych Kostolianoch.

Nlelen bojové látky

Scenáre pre odberové tímy, pri ktorých sa dané chemické látky použili, boli plne v kompetencii 103. práporu RCHBO Rožňava. Výber chemických látok a scenárov priamo súvisí s ich reálnym výskytom. „Počas cvičenia Toxic Valley – bez ohľadu na to, či ide o odberové tímy alebo mobilné chemické laboratória – sa používajú toxické chemické látky, ktoré súvisia s Dohovorom o zákaze chemických zbraní,“ ozrejmla vedúca Stacionárneho identifikačného laboratória Zuzana Provodovská Minichová. Práve látky, ktoré priamo dohovor zakazuje používať, musia aj zahraniční príslušníci chemických vojsk v realite vyhľadávať v ostrých bojových podmienkach. Toxic Valley ich má na tieto scenáre pripraviť.

Vzorky musia odberové tímy počas cvičení odberať z rôzneho materiálu, pričom výber odobratej vzorky závisí od scenára a je úplne v kompetencii lídra odberového tímu. Nejde pritom len o vojenské scenáre. Pod vedením Národnej protidrogovej jednotky v spo-

lupráci s Ministerstvom vnútra SR – konkrétne s Hasičským a záchranným zborom a s Kontrolným chemickým laboratóriom, prebiehal aj scenár zameraný na detekciu látok v drogovom laboratóriu. „Odberový tím odoberá vzorky na základe prvotnej detekcie a informácií z miesta incidentu,“ doplnila Zuzana Provodovská Minichová. Látky sa môžu vyskytovať hoci na dreve alebo aj na betóne.

Skutočnosť a simulácia

Areál v Zemianskych Kostolianoch disponuje rozľahlými cvičiacimi priestormi, vhodnými pre simuláciu viacerých scenárov. Popri otvorenom priestranstve disponuje aj 50 metrovým tunelom. Ten, spolu so štvoricou nezávislých kóji, reflektuje reálne prostredie, pri ktorom musia bezpečnostné zložky neraz zasahovať v stiesnených, tmavých priestoroch bez prístupu k vonkajšiemu svetu. Reálne podmienky odzrkadľuje aj budova starého laboratória. Svojím vzhľadom sa ponáša na mestské štvrte či mestské bojové oblasti. Aj v starom laboratóriu, starej kotolni a tuneli je dovolené využívať len náhradné látky, tzv. simulanty – na manipuláciu s reálnymi toxickými chemickými látkami je vyhradený osobitný priestor.

O využívaní priestorov svedčí jeho vyťaženosť – až na letnú dvojmesačnú prestávku cvičia v Zemianskych Kostolianoch rôzne jednotky takmer neustále. Nie sú to len Ozbrojené sily SR – popri nich cvičiská navštevuje Hasičský a záchranný zbor či medzinárodná Organizácia pre zákaz chemických zbraní (OPCW).

„Výcvikový priestor
v Zemianskych Kostol'anoch
je unikátny. U nás doma
nič podobné nemáme.“

generálmajor Lawrence Muennich
veliteľ Národnej gardy štátu Indiana

Výcvikový priestor pochválil aj veliteľ Národnej gardy štátu Indiana generálmajor Lawrence Muennich. „Tento výcvikový priestor je unikátny. U nás doma nič podobné nemáme.“ Americká účasť s mobilným laboratóriom bola pritom novinkou. Popri generálmajorovi Muennichovi sa na cvičení zúčastnilo americké laboratórium spadajúce pod 20. veliteľstvo obrany proti CBRNE sídliace v Marylande.

SICA a MOBLAB

Desaťdňové cvičenie štartuje časťou SICA (Sampling nad Identification of Chemical Agents – zber a identifikácia chemických látok). V nej jednotlivé medzinárodné tímy precvičujú práve zber materiálu v jednotlivých výcvikových zónach

– a to už v protichemických oblekoch. V prípade tunela je o to náročnejšia absencia denného svetla. V kombinácii s povinnou plynovou maskou výrazne sťažuje pracovníkom CBRN (chemické, biologické, rádiologické a jadrové látky) ich detailnú prácu. Jadrom časti SICA nie je len zber látok a materiálu. Dôležitou prácou je ich prvotná detekcia za použitia rôznych detekčných prístrojov, spísanie sprievodnej dokumentácie a precvičenie transportu nebezpečných chemických látok. V odberových tímoch sa už počas prvého týždňa zúčastnilo 84 cvičiacich. Popri našich ozbrojených silách sa prvej časti cvičenia zúčastnili aj tímy Ministerstva vnútra SR, odberové tímy z Česka, Francúzska, Maďarska, Poľska, Spojených štátov a Talianska.

Počas dvoch týždňov pôsobilo na cvičisku v Kostolnoch až 189 cvičiacich

Zemianske Kostolany navštívili náčelník Generálneho štábu OS SR generál Miroslav Lorinc aj veliaci generál Národnej gardy štátu Indiana generálmajor Lawrence Muennich

Nejde len o prácu v teréne. V neposlednom rade sa cvičenie končí analýzou vzoriek v mobilných laboratóriách.

Druhý týždeň cvičenia je venovaný ako časti SICA, tak aj časti pre mobilné chemické laboratóriá. Scenáre pre odberové tímy sú totožné ako tie v prvom týždni, pričom počet príslušníkov odberových tímov sa počas druhej časti znížil na 66. Aj keď sa jej v tomto prípade slovenské tímy už nezúčastnili, počet účastníkov bol pestrý – zúčastnila sa belgická armáda aj kombinovaný belgicko-luxemburský tím, tímy z Litvy, Nórska, Slovinska, Španielska aj ďalší francúzsky tím. Časť pre mobilné chemické laboratóriá je plne v kompetencii Stacionárneho identifikačného laboratória. To zahŕňa v sebe tvorbu scenárov, prípravu jednotlivých vzoriek s toxickými chemickými látkami, ale aj každodenné vyhodnotenie.

Tento rok sa v Zemianskych Kostolnoch stretlo až 8 mobilných chemických laboratórií – Česká republika, Nemecko, Španielsko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko (103. RCHBO Rožňava), Slovinsko a USA. Zúčastnené laboratóriá majú na vyhodnotenie každej vzorky len 6 hodín. Po uplynutí času musia laboratória svoje sumáre poskytnúť na vyhodnotenie práve vedúcej Stacionárneho identifikačného laboratória. „Na prípravu vzorky, jej analýzu a spisanie reportu je to málo času,“ priznala. Dodala však, že šesť hodín na danú prácu je v súlade s aliančným štandardom AEP-66 – príručkou pre odber a identifikáciu takýchto vzoriek.

Aj tohtoročné Toxic Valley bolo svojou účasťou výnimočné. Popri generálmajorovi Muennichovi sa ho zúčastnil aj náčelník Generálneho štábu OS SR generál Miroslav Lorinc, veliteľ Pozemných síl brigády generál Štefan Acsai a náčelník Štábu pre operácie brigády generál Ferdinand Muriň. Svojou návštevou cvičenie pocítil aj Nicolas Suran, veľvyslanec z Francúzska, ktoré na cvičenie vyslalo hneď dva odberné tímy. Ako ukazujú počty zúčastnených krajín a cvičiacich, záujem o účasť na cvičení je čoraz vyšší. Pre 905. centrum špecializovanej bojovej podpory, ako aj pre celé Ozbrojené sily SR, cvičenie znamená vyššiu preťaženie a úspech značky, ktorú si Toxic Valley vybudovalo.

Jaroslav Cabuk

Foto: pplk. v zál. Peter Sobek

Toxic Valley 2026

Od 7. do 18. septembra vo Výcvikovom a testovacom centre RCHBO v Zemianskych Kostolnoch Ozbrojené sily v spolupráci so zahraničnými partnermi zorganizovali medzinárodné cvičenie Toxic Valley 2026. Jeho cieľom bolo preveriť a zdokonaľiť schopnosti špecializovaných tímov pri odbere vzoriek, identifikácii nebezpečných chemických látok a ich vyhodnocovaní.

Do cvičenia sa zapojili vojenski špecialisti a odborné organizácie zo štrnástich krajín. Zastúpenie mali chemici z Belgicka, Česka, Francúzska, Nemecka, Maďarska, Talianska, Litvy, Luxemburska, Nórska, Poľska, Slovinska, Slovenska, Španielska, Spojených štátov a Spoločného centra výnimočnosti NATO pre oblasť CBRN (JCBRND COE).

Súčasnou cvičenia bol aj výcvik zameraný na prácu s bojovými chemickými látkami, drogami a prekurzormi. Vojenski špecialisti si precvičovali moderné štandardizované operačné postupy a spoluprácu špecializovaných tímov v dvoch paralelných fázach.

Časť SICA (Sampling nad Identification of Chemical Agents) bola 7. a 8. septembra zameraná na výcvik špecializovaných tímov na odber vzoriek a identifikáciu chemických látok v simulovaných krízových situáciách. Časť LAB sa od 14. do 18. septembra sústredila na súbežný výcvik mobilných chemických identifikačných laboratórií (MOBLAB).

Riaditeľ Vojenského historického ústavu plukovník Miloslav Čaplovič:

Zabojsovať o históriu sa oplatí

Vojenské historické múzeum v Piešťanoch, ktoré je súčasťou Vojenského historického ústavu, 4. septembra opäť otvorilo svoje brány. Pri tejto príležitosti sme o rozhovor požiadali riaditeľa Vojenského historického ústavu plukovníka Miloslava Čaploviča.

Kedy vznikol zámer takejto rozsiahlej modernizácie a rozšírenia vojenského múzea v Piešťanoch?

Od myšlienky – a tu zdôrazním, že veľmi sme jej myšlienky – až k realizačnému záveru aktuálnej etapy uplynulo viac ako desaťročie. Ide o jeden z najrozsiahlejších projektov v existencii Vojenského historického ústavu.

Čo všetko ste zrekonštruovali, respektíve vybudovali nanovo?

Podarilo sa nám hlavne postaviť novú modernú múzejnú halu H4, ktorá je vôbec prvou múzejnou halou postavenou na území Slovenska v období samostatnosti. Ďalej sú to dva ďalšie zrekonštruované letecké hangáre – múzejné haly H1 a H2, zmodernizované expozičné priestory a nové vystavené trojrozmerné zbierkové predmety. V uplynulých štyroch rokoch sa vo Vojenskom historickom múzeu realizovali viaceré investičné a rozsiahle stavebné, rekonštrukčné a modernizačné práce. Ich cieľom bola postupná obnova starších výstavných priestorov, vybudovanie nových expozičných kapacít a zároveň skvalitnenie infraštruktúry celého múzejného areálu.

Konkrétne?

Výrazná zmena sa uskutočnila na historickom hangári H2, ktorému nová koncepcia expozície prinavrátila jeho pôvodný účel. Z priestoru určeného na prezentáciu pozemnej vojenskej techniky sa opäť stal letecký hangár. V súčasnosti je venovaný leteckej technike československej výroby.

A historická hala H1?

Rovnako rozsiahlou rekonštrukciou prešla aj tá. Jej nové koncepcie usporiadanie nadviazalo na pôvodné využitie objektu ako leteckého hangára. Po novom je hala ucelene venovaná povojnovej leteckej technike, čím získala jej prezentácia jasnejšie tematické členenie. Svoje dôstojné miesto si tu našla aj múzejná letecká technika, ktorej obnovu sa vďaka

podpore zo strany MO SR podarilo v uplynulých rokoch realizovať v leteckých opravovniach Trenčín.

S týmto výpočtom sme vlastne mohli začať od vstupu do areálu múzea, ktorý predtým predstavovala nevábna ošarpaná železná brána.

Áno, pôvodne slúžila vojakom na vjazd do letiskového autoparku, ale to už je minulosťou. História Vojenského historického múzea v Piešťanoch sa začala písať v roku 2004 v objektoch po zrušenej 32. leteckej základni. Génus loci tohto areálu však siaha do dávnejšej histórie prvej ČSR, keď v týchto priestoroch na sklonku 20. rokov uplynulého storočia našiel domovskú posádku letecký pluk 3 „Generála – letca M. R. Štefánika“ čs. brannej moci a následne až do roku 2002 ďalšie útvary československého a slovenského vojenského letectva. Odtiaľto odleteli v júni 1939 prví letci do rodinaceho sa čs. zahraničného odboja a odtiaľto odišli koncom augusta 1944 piešťanskí letci, aby sa ako samostatný motorizovaný prápor zapojili do Slovenského národného povstania. V každom prípade však kvalitnejšie a komfortnejšie návštevnícke zázemie patrilo k ťažisku rekonštrukcie, za čo patrí vďaka architektovi Miroslavovi Ulbrichtovi a jeho tímu za moderné a príťažlivé riešenia. To sa, pravdaže, týka aj moderného vstupného átria, kde sa návštevníci rozdeľujú do skupín, ako aj spevnených ciest, plôch či zázemia pre náš personál a hostí múzea. A platí to aj pre vami spomenutú vstupnú plechovú bránu, namiesto ktorej dnes návštevníkov víta pôsobivý portál.

Nie je toho málo.

Pritom hodno spomenúť tiež zrekonštruované vnútroareálové komunikácie, návštevnícke toalety, upravené manipulačné a spevnené plochy či nové parkovacie možnosti. Súčasťou modernizácie bola tiež výsadba zelene a vytvorenie parkovej oddychovej zóny pre návštevníkov.

Aká je ťažisková koncepcia piešťanského múzea?

Modernizácia nám umožnila vytvoriť novú ťažiskovú koncepciu stálej expozície, ktorú sme nazvali Vojenské dejiny Slovenska po roku 1945, teda až po súčasnosť. Neznamená to však, že v Piešťanoch začíname len uvedeným rokom. Dokumentuje to aj druhá tunajšia expozícia, ktorá má názov Slováci v rovnošatách 1848 – 2020. Súčasťou Vojenského historického ústavu je aj Vojenské historické múzeum – múzejné oddelenie Svidník, kde máme stálu expozíciu Vojenské dejiny Slovenska 1914 – 1945 ako aj expozíciu Duklianske bojisko v premenách času vo Vyhliadkovej veži na Dukle. No a osobitne Slovenskému národnému povstaniu sa venuje naše partnerské Múzeum SNP v Banskej Bystrici.

Vo svojom otváracom príhovore na slávnostnom znovuotvorení múzea ste otvorili aj otázku, prečo sa tak podrobne zaoberať rokmi 1948-1989, čiže obdobím neslobody...

Dejiny nie sú len čierno-biele. Rovnako ako sa zaoberáme dobou neslobody v rokoch druhej svetovej vojny, je našou

Vojenský historický ústav Bratislava

Vojenské historické múzeum Piešťany - Svidník

Doznanie minulosti je prameňom múdrosti

povinnosťou priniesť návštevníkovi a širokej verejnosti čo najobjektívnejší pohľad aj na obdobie, ktoré systematicky pošliapavalo hodnoty demokracie, humanizmu, základné ľudské práva a slobody či prenasledovalo vlastných občanov pod kuratelou cudzej moci. Tým myslím aj okupáciu vojskami Varšavskej zmluvy v auguste 1968 a následné „dočasné“ zotrvanie sovietskej armády na území Československa až do roku 1991. Všeobecne platí, že jednotlivé zbierkové predmety sú zasadené do širších vojensko-historických súvislostí, ktoré približujú vývoj ozbrojených síl, dobový bezpečnostný a politický kontext, ako aj význam a vývoj československej a slovenskej zbrojnej výroby. Tá mala veľké renomé už pred druhou svetovou vojnou a k tomuto dedičstvu by sa naša republika vďaka iniciácii zo strany vedenia rezortu obrany aspoň v niektorých oblastiach rada priblížila aj dnes.

Podpora povedomia o našej histórii, vrátane rekonštrukcie Vojenského historického múzea v Piešťanoch, je nielen o našej minulosti včera, ale aj o našej dôstojnosti dnes, s veľkým vplyvom na perspektívu zajtrajška.

Komu patrí poďakovanie za úspešné dokončenie tejto etapy?

Všetkým zainteresovaným, ktorí našim smelým plánom verili a ktorí nám boli nápomocní. Začal by som poďakovaním všetkým kolegom z VHÚ, predovšetkým piešťanským múzejníkom, ako aj našim historikom a archivárom, ktorí pod mojim vedením zastrešili odbornú stránku novej expozície. Veľká vďaka patrí logistike VHÚ a odborným pracovníkom múzea za technické zabezpečenie celej modernizácie. Za nás všetkých v prvom rade vyslovujem vďaka za mnohoročnú

všestrannú podporu zriaďovateľovi – Ministerstvu obrany Slovenskej republiky. Bez ministerstva by sme sa nepohli z miesta alebo by sme ostali stáť na pol ceste. Úprimne ďakujem aj veleniu Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

V čom vám pomáhali vojaci?

Na základe schváleného úlohového listu náčelníkom generálneho štábu, počas celého tohto obdobia k nám chodili na technickú výpomoc vojaci z prostredia ozbrojených síl. Od odborných konzultácií pri inštalácii leteckej techniky s kolegami zo vzdušných síl až po systematickú pomoc napríklad pri odbornom ošetrovaní a ďalšej obnove pozemnej techniky zo strany príslušníkov Síl spoločnej podpory a ďalších vojenských útvarov z celého Slovenska. Naozaj patrí im všetkým veľká vďaka.

Takže popri vítaní návštevníkov vás teraz čaká etapa oddychu?

Iba ak by sme tým mysleli napríklad rozširovanie oddychovej zóny o zábavno-náučné detské ihrisko, ktoré ponúkne priestor na vzdelávanie aj voľnočasové aktivity najmladším návštevníkom. Plánovaná je tiež výstava nových prístreškov pre vojenskú techniku protivzdušnej obrany a letectva, ktoré prispejú k jej lepšej ochrane a zároveň skvalitnia jej prezentáciu vo vonkajšej expozícii. Kontinuálne rozširujeme prezentáciu exponátov v rámci interaktívnych dotykových kioskov. S cieľom neustále zvyšovať komfort verejnosti v súčasnosti realizujeme proces zabezpečenia vendingových služieb, čiže v priestoroch našich múzejných expozícií pribudnú moderné automaty s občerstvením.

Tešíte sa z výsledku?

Veľmi. Bola to naozaj náročná práca, počnúc kreatívnou fázou cez koordináciu celého projektu, vrátane zháňania financií, až po záverečnú finalizáciu. Ďakujem za podporu a dôveru. Zabojovať o históriu sa oplatí. Je to nielen o našej minulosti včera, ale aj o našej dôstojnosti dnes, s veľkým vplyvom na perspektívu zajtrajška. Čo sa týka nášho múzea v Piešťanoch, teším sa, že sme zvíťazili. A ideme ďalej.

Pavol Vítko • Foto: autor a pplk. v zál. Peter Sobek

TÉMA

Generál Miroslav Lorinc, Martin Vojtašovič a plukovník Miloslav Čaplovič

HISTÓRIA NÁS SPÁJA

„Stretávajú sa tu odborníci aj laici, mladé generácie a aj generácie staršie, preto je múzeum miestom, ktoré nás spája. Každý národ stojí na pevných základoch len vtedy, keď sa dokáže vysporiadať s vlastnou minulosťou bez toho, aby pri tom došlo k deformácii faktov, vytrhávaniu ich z kontextu alebo ohýbaniu historickej pamäte,“ konštatoval 4. septembra na slávnostnom znovuobnovení Vojenského historického múzea Piešťany štátny tajomník MO SR Martin Vojtašovič.

Modernejšie, komplexnejšie aj pútavejšie

Vojaci by mali byť nositeľmi vojenských tradícií, no budú nimi len vtedy, keď budú poznať históriu. Zároveň nestačí, aby o vojenskej histórii vedeli iba vojaci. Je dôležité, aby sa s ňou mohli zoznámiť aj široká verejnosť. Vojenský historický ústav je tu práve na to, aby prezentoval vojenskú históriu a aby prezentoval jej rôzne etapy vývoja. A to tak z pohľadu štátu, ako aj smerom k rozvoju ozbrojených síl a ich jednotlivých súčastí. Tiež je dôležité, aby ponúkol pohľad na podiel ozbrojených síl pri pomoci občanom v rámci rôznych krízových situácií a predstavil našu účasť v ope-

ráciách medzinárodného krízového manažmentu. Preto veľmi vítam tento rozvoj piešťanského múzea a vylepšovanie jeho expozícií. Takto nielenže udržíme vojenské historické exponáty v dlhodobom dobrom stave, ale najmä mladšej generácii dokážeme predstaviť našu históriu modernejšie, komplexnejšie a pútavejšie. S cieľom posilniť v občanoch historický rozhľad, hrdosť a sebavedomie. Aj preto boli ozbrojené sily pri rekonštrukcii tohto múzea nápomocné, na čo sme hrdí, a podporovateľmi vojenskej histórie budeme aj naďalej.

generál Miroslav Lorinc
náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl SR

„Vážený pán riaditeľ Vojenského historického ústavu, plukovník Miloslav Čaplovič, dovoľte mi, aby som vám, vášmu tímu a všetkým ľuďom, ktorí sa podieľali na tejto modernizácii a rekonštrukcii, úprimne z celého srdca poďakoval, a to za mňa, za rezort obrany, ako aj za celé Slovensko,“ povedal štátny tajomník M. Vojštašovič, ktorý všetkých pozdravil aj v mene podpredsedu vlády a ministra obrany SR Roberta Kaliňáka.

Financie, nadšenie, odbornosť

Pplk. Milan Kubizniak

„Všetko bolo podmienené finančnými prostriedkami, ale keby nebolo obrovského nasadenia a nadšenia našich ľudí a spolupracovníkov, neboli by sme ani zďaleka tam, kde sme,“ ocenil riaditeľ Vojenského historického múzea Piešťany podplukovník Milan Kubizniak.

Nuž áno – keď sa povie, že okrem peňazí bolo treba pripraviť projekt výstavby a rekonštrukcií, vybudovať zázemie, navrhnuť scenáre expozície, vybrať, ošetriť a umiestniť exponáty, pripraviť k nim sprievodné texty a dokumentáciu – tak sa to všetko vojde do jednej vety. Boli to však štyri roky tvrdej práce.

„Okrem toho sme nechceli ostať, takpovediac, celkom odrezaní od sveta. Preto či už išlo o oslavy SNP, medzinárodný veľtrh IDEB, Tankové dni Laugaricio alebo iné dôležité podujatia, s našim stánkom a vystavenými historickými exponátmi sme naďalej dávali o sebe vedieť. A hlavne sme všetkým odpovedali na otázky, kedy už konečne otvoríme,“ spomenul pplk. M. Kubizniak. Dodajme, že rozostavaný areál bol aspoň čiastočne otvorený napríklad počas Noci múzeí a galérií, ako aj v rámci tradičného piešťanského Dňa ozbrojených zložiek a záchranných systémov s deťmi.

Rarity popri legendách

Počtom exponátov môžeme Vojenské historické múzeum v Piešťanoch považovať za jedno z najväčších na Slovensku. V halách a na vonkajších plochách sa nachádzajú vedľa už legendárnych tankov ako T-55 či lietadiel MiG-21 aj vzácne kusy, na ktoré je múzeum patrične hrdé.

Pojazdné hlásne zariadenie BÚRKA III

BÚRKA III je špeciálne obrnené, pásové a obojživelné vozidlo postavené na podvozku BVP-1, ktoré slúžilo na operatívne informovanie obyvateľstva, zvukové maskovanie a simulácie bojovej činnosti, ako aj pre účely špeciálnej propagandy. Jeho vývoj zadalo Federálne ministerstvo národnej obrany ČSSR v roku 1981 a prototyp vznikol v roku 1985 v ZŤS Martin v spolupráci

s ďalšími podnikmi. Do výzbroje ČSLA bola BÚRKA III zavedená o dva roky neskôr a celkovo vzniklo iba 15 kusov, čo z nej dnes

Pilotný palec hore

„Súčasťou samotného procesu výberu exponátov boli zasadania rôznych komisií a rád. Spracúvalo sa libreto výstav expozície. Nasledovala tvorba scenára, ktorý musel harmonizovať s jednotlivými dejinnými udalosťami. Až potom sme finalizovali výber zbierkových predmetov,“ konkretizoval pplk. Kubizniak. Aktuálne je v novej expozícii vystavených takmer 400 zbierkových predmetov z celkového počtu vyše 10 300 predmetov uložených v depozitároch.

K vystaveným exponátom, pravdaže, patrí nielen krátky slovensko-anglický opis každého exponátu, ale aj QR kód. Súborné texty, fotografie či dobové dokumenty pripravovali samotní pracovníci múzea a ústavu. Vďaka nim sa každý návštevník môže o tom-ktorom exponáte dozvedieť oveľa viac.

„Ako sa hovorí, roboty sme mali viac, ako na kostole, ale o to viac sa tešíme z prvých návštevníkov,“ usmial sa podplukovník M. Kubizniak, ktorý sa tiež poďakoval za obrovskú pomoc vojakom ozbrojených síl, Leteckým opravovniam Trenčín a ďalším spolupracovníkom, bez ktorých by realizácia znovuoživenia múzea bola možno ešte iba na začiatku „tretej tretiny“.

Metodické centrum

„Z múzejného zákona č. 206 z roku 2009 nám vyplýva aj funkcia metodického centra pre oblasť vojenskej histórie, takže ani v rámci rekonštrukcie sme nemohli len tak odstihnúť telefóny a venovať sa iba sami sebe,“ ozrejmla vedúca referenta a kurátorka piešťanskeho múzea Viera Jurková. Dodala: „Okrem iného nás kolegovia zo Zväzu

robí vzácne vozidlo. Po vzniku Slovenskej republiky prevzala Armáda SR šesť týchto vozidiel, pričom z jej výzbroje bolo vozidlo definitívne vyradené v roku 2003. Múzejný exemplár bol pôvodne vyrobený v roku 1987 ako BVP-1 a už o rok neskôr bol vo VOP 026 Šternberk prestavaný na BÚRKU III, pričom v rokoch 1989 až 1991 slúžil v úlohe demonštračného vozidla. V roku 2009 sa dostal do zbierky Vojenského historického múzea v Piešťanoch, kde je dodnes vystavený a pripomína jednu z najpozoruhodnejších špeciálnych úprav československého BVP-1 na vozidlo s výkonom zvukovej aparatúry 3 000 W a dosahom ozvučenia až 10 km.

Prúdový bombardér Iljušin Il-28

Zástupcu bombardérov vo výzbroji československého letectva v múzeu predstavuje sovietsky Iljušin Il-28. Je poháňaný dvomi jednorúrovňovými, turbokompresorovými leteckými motormi VK-1.

Prezbrojovanie československých bombardovacích útvarov na nové typy začalo v roku 1955. V československom letectve boli lietadlá Il-28 tiež označované B-228 a frontové bombardovacie Il-28 ako Il-28B. V priebehu služby boli lietadlá Il-28B upravované,

Odmínovací komplet Božena 1 a výcvikový tank T-55C1 s odmínovacím zariadením KMT-7 sú v kamufláži z misie UNMEE v africkej Eritrei

múzeí Slovenska, ale aj z rozličných obecných pamätných izieb či miestnych expozícií oslovujú s prosbou, či im pomôžeme niečo identifikovať, alebo aký máme na ten-ktorý zbierkový predmet odborný názor. Naďalej sme sa venovali aj rozširovaniu zbierkového fondu múzea, napríklad naposledy to bol nemecký sud na pohonné hmoty z druhej svetovej vojny...

Vo Zväze múzeí na Slovensku pracuje niekoľko odborných komisií, v rámci ktorých odborníci riešia rôzne otázky od terminológie cez katalogizáciu až po cenotvorbu. „V spolupráci so zväzom sme minulý rok vydali múzejnú metodiku pre tvorbu výstav, ktorá nám všetkým už naozaj chýbala,“ uviedla Viera Jurková, ktorá je v uvedenom zväze tajomníčkou a pôsobí aj v jej Odbornej komisii pre odborné múzejné činnosti. Zároveň je aj spoluautorkou uvedenej metodiky.

„V našom Zväze múzeí na Slovensku pôsobí sedemdesiat členských múzeí. No ak je také Slovenské národné múzeum u nás len ako jeden subjekt, pričom zastrešuje viacero ďalších múzeí, je nás teda v skutočnosti ešte oveľa viac,“ dodala Michaela Škodová, riaditeľka Novohradského múzea a galérie v Lučenci a predsedníčka Zväzu múzeí na Slovensku. „Tak ako sa cestujúci na železnici musia občas pri rekonštrukcii trate vysporiadať s jej výlukou a následne sa tešia z oveľa vyššieho komfortu cestovania, tak je to aj s múzeami. To vojenské piešťanské sa dostalo podstatne vyššie, ako bolo. Je to už jednoznačne prvá trieda,“ ocenila predsedníčka Zväzu múzeí na Slovensku. Zároveň vyzdvihla aj zriaďovateľa, teda Ministerstvo obrany SR. Za štedrú, ale jednoznačne zmysluplnú podporu.

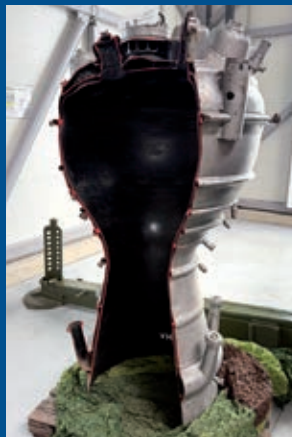
Bojové vozidlo pechoty BVP I je v múzeu v kamufláži tak, ako bolo nasadené v operácii KFOR v Kosove. Na dobovej fotografii je pri obrane pred možnými narušiteľmi v areáli srbského pamätníka s názvom Monument na Kosovom poli 19. decembra 2006.

Dojmy a poďakovania

„Za mňa je toto je veľmi významný krok pre históriu a budovanie sebavedomia ozbrojených síl, ako aj celého Slovenska. Úprimne ďakujem všetkým, ktorí sa o znovuvybudovanie vojenského múzea v Piešťanoch zaslúžili,“ s uznaním povedal bývalý náčelník Generálneho štábu OS SR generálporučík v. v. Peter Vojtek. Mimochodom, v deň znovuoživenia múzea zvolal do jeho konferenčných priestorov rokovanie vedenia Klubu generálov Slovenskej republiky, ktorému predsedá.

najmä čo sa týka výzbroje a vybavenia. V rokoch 1959 a 1960 boli z lietadiel demontované predné kanóny a nainštalované nové elektrické systémy. Zo služby československých bombardovacích útvarov boli lietadlá Il-28 vyradené v roku 1965. Lietadlo s výrobným číslom 52107 bolo vyrobené v júni 1956 v bývalom ZSSR. A v tom istom roku bolo prevzaté do služby 25. plukom na letisku Přerov. Z prevádzky bolo lietadlo vyradené v roku 1971.

Rez výtokovej trysky raketového motora A4 rakety V2
Rakety V-2 (A-4) boli nemecké balistické rakety na kvapalné palivo vyvinuté počas druhej svetovej vojny, určené na útoky na cieľe a na veľkú vzdialenosť. Boli medzi prvými raketami, ktoré dosiahli hranicu vesmíru. Vývoj motora rakety A-4 prebiehal v Nemecku od začiatku 30. rokov 20. storočia v rámci raketového programu vedeného tímom okolo Wernhera von Brauna.

Vývojári postupne prešli od menších skúšobných motorov k výkonnejším kvapalinovým motorom, až vznikol motor A-4 využívajúci etanol a kvapalný kyslík. Unikátny rez výtokovej trysky bol zaradený do zbierok Vojenského historického múzea v roku 2005, avšak bol dlhodobo vystavovaný v expozícii Technického múzea Košice – Múzeum letectva. Do Piešťan bol prevezený až v roku 2020 a bude tvoriť súčasť zrekonštruovaných priestorov hangáru H-1.

„Slávnostnú vojenskú prisahu príslušníkov Národných obranných síl sme v polovici septembra naplánovali v priestoroch piešťanského Vojenského historického múzea aj preto, aby sme ho v novom šate predstavili našim príslušníkom. A tiež preto, aby sme vyjadrili uznanie tým, ktorí sa na jeho rekonštrukcii podieľali,“ povedal nám po slávnostnom prestrihnutí pásky veliteľ síl brigádny generál Ladislav Dovhun.

„Niekdajšie priestory, ktoré v Piešťanoch zostali po bývalých vojenských leteckých útvaroch, dlhé roky poľutovaniahodne chátrali. S príchodom múzea v roku 2004 dostali novú šancu na život. No a teraz celý areál, takpovediac, rozkvitol,“ usmial sa veliteľ Vzdušných síl OS SR brigádny generál Adolf Daubner. Dodal: „Dnes však nebudem hovoriť o tom, že som novými expozíciami prekvapený. Expozície hlavne leteckej techniky som si totiž prišiel pozrieť ešte pred oficiálnym otvorením. Veď viete – keby niečo. Výsledok? Bol som a som spokojný. Výborná práca. Ďakujem. Múzeu želim veľa spokojných návštevníkov.“

Tému pripravil: Pavol Vitko

Foto: pplk. v zál. Peter Sobek a autor

Zamestnancov Vojenského historického ústavu a Vojenského historického múzea sme sa opýtali, aký historický magnetizmus ich pritiahol do ich súčasných pozícií a čo je ich TOP exponát.

Marek Adámek
odborný referent, špecialista so zameraním na logistické zabezpečenie

Keď mi pred dvoma rokmi ako bývalému profesionálnemu vojakovi prišla ponuka uchádzať sa o súčasné miesto, nakoľko som počas tridsaťročnej kariéry vykonával aj logistické funkcie, nemohol som zareagovať inak ako s radosťou. No a hoci sa rád zahlbím najmä do druhej svetovej vojny, svojim priateľom by som najskôr predstavil protivzdušnú techniku, nakoľko tú som vyštudoval a je mi stále srdcu najbližšia.

Viera Jurková
vedúca referentka – kurátorka, správkyňa zbierok bojových zástav, radov, vyznamenaní, medailí a písomností

Možno to vyznie ako kliše, ale toto bol môj „dream job“ už počas vysokej školy. Študovala som históriu v Prešove, venovala som sa diplomácii Jozefa II. Keďže som chcela robiť aj históriu vojenskej diplomacie, vedela som, že niečo podobné by sa dalo robiť len vo VHÚ. Dostala som sa sem rok po škole a mojou srdcovkou sa stali pozostalosti po bývalých vojakoch. Po príslušníkoch odboja, légii, misií a podobne. Ich listy, fotografie, životné

príbehy. Nedávno to boli veci po slovenskom pilotovi Jozefovi Hralovi, ktorý slúžil v letectve Slovenského štátu v Piešťanoch, ale keďže chcel bojovať proti fašizmu, ušiel aj s kamarátmi v roku 1939 do Poľska. Následne bojoval v britských RAF a cez vojnu zahynul. Až som mala z toho zimomriavky. Takého príbehu rada rozprávam všetkým, ktorých to zaujíma.

Richard Hattala
odborný referent – kustód

Ako vojenský profesionál som bol ženista – pyrotechnik. Keďže som chcel ostať pri vojenskej technike, preorientoval som sa v múzeu na lietadlá. Vtedy to bolo treba, no odkedy s nimi dennodenne pracujem, do lietadiel som sa zamiloval.

Helena Balážiková
ekonómka a personalistka Vojenského historického ústavu

Do Vojenského historického ústavu ma doviedol kamarát, ktorý mi povedal, že to pre mňa bude super práca. Nemýlil sa. Pracujem tu už osemnásť rokov. A ten top exponát? Pre mňa je veľkým zázrakom samotná Hala 4 už len tým, že sa nám ju

Nákladný automobil STA VV 6×6 Devín – prototyp

Automobil STA VV 6×6 „Devín“ (Stredný terénny automobil – vojenský valník) je trojnápravový nákladný automobil so stálym pohonom zadných dvoch náprav. Bol vyvíjaný ako nástupca starnúcich nákladných vozidiel PRAGA V3S. Prvé dva prototypy boli

dokončené 28. decembra 1984. Dovedna bolo vyrobených 15 prototypov. Pohon vozidla bol riešený šesťvalcovými radovými motormi traktorov ZETOR unifikovaného radu IV, z produkcie ZTS Martin. Po siedmich rokoch vývoja bol návrh vozidiel STA a SNA Devín pripravený na sériovú výrobu. V júni 1989 predsedníctvo vlády rozhodlo o odložení sériovej produkcie do času, kým vláda nerozhodne o definitívnom programe výroby štátneho podniku BAZ Bratislava. V novembri však prišla Nežná revolúcia. Bratislavské automobilové závody v období zásadných zmien nemali dostatok kapitálu na rozbehnutie výroby a tým sa celý projekt skončil. Namiesto STA Devín sa koncom 80. rokov minulého storočia v Bratislave vyrábala modernizovaná PRAGA V3S M2. V prípade zbierkového predmetu STA Devín 6×6 ide v poradi o jeho štvrtý prototyp.

vôbec podarilo postaviť. Hlavným „kúzelníkom“ je pán riaditeľ VHÚ Miloslav Čaplovič, pričom si však môžete byť istí, že ju nevyčaroval z klobúka.

Ondrej Haládik

samostatný výskumný pracovník – kustód

V Bratislave som vyštudoval históriu, ale potom som pracoval v školstve, cestoval po svete a aj zarábala v zahraničí. Bývam v Potvoriciach neďaleko Piešťan a keď som sa rozhodol vrátiť na Slovensko, možnosť pracovať v múzeu mi prišla ako výhra. Vojenská história a zbrane sú moje dlhoročné hobby. A čo je pre mňa top? To, čo mám na starosti. Obrnená technika a delostrelectvo.

Tomáš Hanich

vedúci referent – kurátor

Vyštudoval som múzejníctvo a históriu, navyše som vyrastal neďaleko piešťanského letiska. Už ako dieťa som sledoval leteckú prevádzku a keď tu bolo ešte zmiešané krídlo, tak aj vrtuľníky, ba aj vetrone. Aj ja teda patríam k „srdciarom“, akých tu pracuje väčšina. Pričom však dodám, že nie ja som si našiel prácu, ale práca si našla mňa. Keď som sem prišiel pred dvadsiatimi rokmi, mojou srdcovkou boli práve vrtuľníky. Po tom, ako sme v našom Klube vojenskej histórie s chlapcami zrekonštruovali vo svojom voľnom čase obrnený transportér OT-62 Topas

a následne k nemu pribudol aj stredný tank T-54M, zamiloval som sa tiež do obrnenej techniky. Je toho teda veľa. O to viac sa teším, že máme v múzeu opäť otvorené.

Rotmajster Michal Klampár

starší poddôstojník

Vojenského historického múzea Piešťany

Som vojak, ktorého baví história, takže som tu na správnom mieste. Zhodou okolností som svoju vojenskú kariéru začínal v roku 1994 práve Piešťanoch. A to dokonca priamo na mieste, kde je vybudovaná nová múzejná hala. Vtedy sme tu mali ženijný dvor, z ktorého sme zabezpečovali údržbu a opravy letiska. Z vojenskej techniky ma zaujíma všetko, ale čo by som dal na prvé miesto? Určite motorky.

Podplukovník Ladislav Danielovics

riaditeľ odboru logistiky

Vojenského historického ústavu

Prišiel som na aktuálnu funkciu v roku 2021 z pozície náčelníka logistiky Veliteľstva posádky Bratislava a odvtedy som sa nezastavil. Nesťažujem sa, len konštatujem. No a osobne by som asi svojim blízkym, skôr ako o jednotlivých exponátoch, vedel rozprávať o tom, ako sa to tu celé za tých pár rokov výstavby a prestavby premenilo. Z toho čo bolo, na to pekné, čo máme dnes.

Stihacie výcvikové lietadlo MiG-29UBS

Pred príchodom F-16 tvorili chrbticu nášho bojového letectva lietadlá MiG-29. Model MiG-29UBS je dvojmiestnym cvičným frontovým prepádovým lietadlom sovietskej výroby z konštrukčnej kancelárie OKB Mikojan-Gurievič. Vláda Slovenskej republiky iniciovala 24. novembra 2004 proces modernizácie 10 jednomiestnych lietadiel MiG-29A a dvoch dvojmiestnych strojov MiG-29UB z dôvodov obnovy ich prevádzkyschopnosti a zvýšenia takticko-technickej úrovne. Slovenská republika získala MiG-29UB (5304) v rámci druhej dodávky z deblokácie ruského dlhu, spolu so siedmimi strojmi MiG-29A. MiG-29UB (číslo 5304) bol odovzdaný do Leteckých opravovní Trenčín za účelom modernizácie v septembri 2005. Modernizácia bola dokončená 8. decembra 2005, kedy bolo lietadlo opäť prevzaté VÚ 4977 Sliač. Z výzbroje bol vyradený v roku 2022. Do zbierko-

vého fondu VHM Piešťany bol zaradený formou bezodplatného prevodu v roku 2023.

Text a foto: Mgr. Jerguš Váry
Vojenský historický ústav – Vojenské historické múzeum

Prítomnosť zahraničných jednotiek NATO na Slovensku sa nesie aj v znamení nasadenia bojových helikoptér Eurocopter Tiger

Španielske rotory nad Slovenskom

Vojenské letisko v Kuchyni na Záhorí nie je domovom len taktickej a dopravnej letky slovenských vzdušných síl. Od mája 2025 tu pôsobí aj vrtuľníková jednotka španielskej armády. Poskytuje transportnú a bojovú podporu pozemným jednotkám v rámci Mnohonárodnej brigády NATO aj mimo územia Slovenska.

Pod velením veliteľstva NATO Rapid Deployable Corps (NRDC-ESP) pôsobí na Slovensku od roku 2025 jednotka španielskej armády UHEL SVK (Unidad de Helicópteros del Ejército Español – Vrtuľníková jednotka španielskej armády Slovensko). Oblasť jej pôsobenia sa však netýka len Slovenska. Piloti jej helikoptér pravidelne vykonávajú lety aj nad Českom a Maďarskom. Letecká flotila jednotky sa mení aj podľa potreby prebiehajúcich cvičení, pričom však ide o tri rovnaké typy – štandardne dve bojové helikoptéry Eurocopter Tiger, transportný NH-90 a doplnujúce ťažké transportné typy CH-47 Chinook.

Transport pre všetky scenáre

Najťažšou helikoptérou so svojou vzletovou hmotnosťou až 22 ton vo výzbroji jednotky je CH-47 Chinook americkej výroby od spoločnosti Boeing, vo výzbroji španielskej armády známa ako HT-17 (helicóptero de transporte – transportná helikoptéra). Helikoptéra je vizuálne známa hlavne vďaka použitiu dvoch tandemových motorov, dodávajúcej jej charakteristický vzhľad. V neposlednom rade tandemové umiestnenie umožňuje využiť takmer celý trup vrtuľníka ako nákladový priestor. Do neho pojme až približne 30 vojakov alebo iný náklad. Chinook pre potreby jednotky UHEL však neslúži len na transport.

Vykonáva aj podporu pri špeciálnych operáciách formou zlaňovania a rýchleho zlaňovania vojakov, vrátane formou SPI/E rig (Special Patrol Insertion/Extraction – preprava vojakov na vysunutom lane) a výsadku. Španielske Chinooky slúžia aj ako tankovacie prostriedky pre iné helikoptéry. Daný spôsob tankovania, zvaný aj ako FAT COW, zahŕňa použitie vonkajších palivových nádrží. To umožňuje ostatným helikoptéram zotrvať na operačnom mieste bez potreby vracania sa na základňu za účelom dotankovania. Vrtuľník vie vo vzduchu vydržať takmer tri hodiny. Jeho posádka sa skladá z dvoch pilotov a jedného mechanika. V prípade, že je na vlastnú ochranu vyzbrojený tromi guľometmi kalibru 7,62×51 mm sa počet členov posádky navyšuje o počet strelcov. CH-47 nie je štandardnou súčasťou jednotky UHEL. Výzbroj jednotky dopĺňa predovšetkým počas cvičení, akým bolo napríklad Strong Lineage.

Druhým, stredne ťažkým transportným typom vo výzbroji UHEL SVK je európsky NH-90, resp. HT-29 Caiman, spoločnosti NHIndustries. Španielsko patrí medzi jedného z najväčších používateľov tohto typu a vyskytuje sa vo výzbroji jeho armády, letectva aj námorníctva. Helikoptéra je menšia a mobilnejšia než ťažší typ CH-47. V základnej konfigurácii dokáže prepraviť do 20 vojakov, pričom pri vyzbrojení dvoma guľometmi kalibru 12,7 mm (jeden na oboch stranách trupu) sa ich počet znižuje na 14. Jej vzletová hmotnosť je o polovicu nižšia ako

Kategóriu stredných vrtuľníkov zastupuje NH90, v španielskej armáde známy ako HT-29 Caiman

Ťažká helikoptéra CH-47 Chinook (HT-17) dopĺňa stavy prevažne počas cvičení

Medzi najťažšie helikoptéry vo výzbroji jednotky UHEL SVK patrí CH-47 Chinook. Pojme až 30 vojakov.

v prípade Chinooku (11 ton), pričom sa však vie vo vzduchu udržať až 3,5 hodiny. UHEL, ako aj iné armádne jednotky, využíva NH-90 aj na výsadkové operácie či zlaňovanie. Podobne ako pri CH-47 aj v prípade NH-90 tvoria posádku dvaja piloti a mechanik. NH-90 je na Slovensku umiestnený permanentne, poskytuje tak stálu vzdušnú podporu pre pozemné jednotky mnohonárodnej brigády.

Tiger ako podpora

Jediným typom čistokrvnej bojovej helikoptéry vo výzbroji španielskej armády je európsky Eurocopter Tiger, v španielskej armáde používaný pod označením HA-28 Tigre (helicóptero de ataque – bojová helikoptéra). Konceptne, tandemovým usporiadaním sedadiel pilota a strelca, je podobný ostatným bojovým helikoptéram (AH-64 Apache, Mi-24 či AH-1Z). Hlavný rozdiel pramení v umiestnení pilota a strelca – v prípade Tigra sedí pilot vpred, zatiaľ čo strelec zaujíma vyvýšené miesto za ním, poskytujúce lepšiu rozhľad. Vrtuľník je vyzbrojený širokou škálou zbraní. Základ tvorí poloaufomatický 30 mm kanón a 68 mm a 70 mm neriadené rakety. Dodatočnú výzbroj predstavujú riadené strely SPIKE a iné proti tankové rakety, určené proti ťažším obrneným

cieľom. Vrtuľník dokáže vo vzduchu vydržať 2,5 hodiny. V prípade vystrojenia helikoptéry prídavnými nádržami sa vie vydrž vyšplhať až na 4 hodiny.

Tiger, podobne ako aj iné bojové helikoptéry, slúži predovšetkým na priamu bojovú podporu (CAS – Close Air Support) pozemných jednotiek. V tom prípade zo zeme posádka helikoptéry asistuje pozemný letecký navigátor (JTAC – Joint Terminal Attack Controller), ktorým je spravidla špeciálne vycvičený vojak. Ten posádke helikoptéry určí ciele, na ktoré má vrtuľník zaútočiť. Priamou bojovou podporou bez prítomnosti JTAC je CCA, resp. AACFF (Close Combat Attack, Attack Aviation Call for Fire – doslova útok zblízka, žiadosť o palebnú podporu bojovým letectvom). Ten sa vykonáva taktiež na žiadosť pozemných jednotiek, avšak ciele pri nich zvyčajne vyberá posádka helikoptéry. Popri podpore pozemných jednotiek vykonávajú Tigre aj ozbrojené sprievody. V krajných prípadoch, ako ukázali skúsenosti z konfliktov vo svete, môžu útočné helikoptéry plniť aj úlohy protidronovej ochrany.

Tisíc nalietaných hodín

O aktivite UHEL svedčí aj fakt, že za prvý rok ich pôsobenia, od mája 2025 do mája tohto roku, nalietať jej piloti s ich

vrtuľníkmi viac než 1000 letových hodín. Popri účasti na veľkých cvičeniach na území Slovenska (akým bolo napríklad Strong Lineage) sa jednotka zúčastňuje obdobných cvičení aj v okolitých krajinách aj za prítomnosti jednotiek, ktoré nespádajú pod mnohonárodnú jednotku na Lešti. Prítomnosť viacerých spojeneckých jednotiek, resp. cvičenie v rôznorodom prostredí, tak umožňuje posádkam posilňovať svoje už doteraz nadobudnuté skúsenosti. V neposlednom rade tak prebieha výcvik aj pozemných síl, ktoré precvičujú koordináciu so vzdušnou podporou. Popri veľkých cvičeniach španielske posádky vrtuľníkov sa zúčastňujú cvičení a praktizovaní aj iných rutinných či špecializovaných úloh. Medzi tie patrí praktizovanie taktického lietania vo formáciách, používanie nočného videnia, lietania podľa prístrojov či, v prípade transportných vrtuľníkov, lietania s podvesným materiálom.

Prítomnosti dodatočnej vrtuľníkovej techniky sa prispôbilo aj letisko. Španielske helikoptéry využívajú dva novovybudované hangáre. Pre personál bolo vybudovaných niekoľko ďalších budov, vrátane telocvične. Letecká základňa tak hostí dovedna 40 príslušníkov letky, vrátane jej pilotov či pozemného personálu. Samotnú jednotku tvorí personál a technika z viacerých domovských letiek – Tigre z práporu bojových helikoptér BHELA I, NH-90 z práporu manévrových vrtuľníkov BHELMA III a príslušníci a materiál logistickej skupiny GL. Všetky prápory patria pod Letecké sily španielskej armády FAMET a nie sú súčasťou vzdušných síl, ako v prípade našich ozbrojených síl. V prípade navýšenia stavov jednotky vrtuľníkmi CH-47 (z dopravného vrtuľníkového práporu BHELTRA V) sa počet personálu môže zvýšiť aj o viac ako 10 vojakov. Samotná jednotka UHEL je súčasťou širšieho španielskeho kontingentu v Kuchyni. Jeho súčasťou je aj zdravotnícky tím ROLE 1, ktorý tak rozširuje už existujúce zdravotnícke zabezpečenie na letisku.

Jaroslav Cabuk a UHEL SVK

Foto: UHEL SVK

Za rok pôsobenia na Slovensku nalietať jednotka UHEL SVK už viac než tisíc hodín

Nové transportné lietadlá pre Kolumbiu

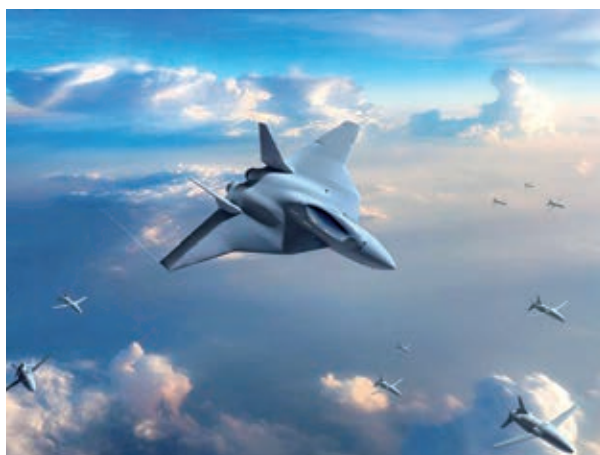
Pre potreby postupnej náhrady starších transportných lietadiel C-130 Hercules sa kolumbijské letectvo rozhodlo pre akvizíciu dvoch brazílskych KC-390 Millennium. Prvý by mal do Kolumbie doraziť v roku 2029. Podľa zatiaľ neoficiálnych zdrojov sa krajina rozhodla aj pre obstaranie dvoch kusov L-410NG českého výrobcu Aircraft Industries. Tie by mali nahradíť staršie španielske C-212 Aviocar vo výzbroji divízie úderného letectva, zameranej na špeciálne bojové operácie.

ných zdrojov sa krajina rozhodla aj pre obstaranie dvoch kusov L-410NG českého výrobcu Aircraft Industries. Tie by mali nahradíť staršie španielske C-212 Aviocar vo výzbroji divízie úderného letectva, zameranej na špeciálne bojové operácie.

.....Jaroslav Cabuk • Foto: Airbus, Aircraft Industries, CSG, Hanwha, PGZ, Saab

K9 mieri do USA

Americká armáda plánuje v rámci transformácie peších brigád na mobilné brigády nahradíť početné množstvo ťahaných húfníc M777. V rámci programu Mobile Tactical Canon si ako testovacie húfnice vybrala juhokórejské kolesové K9MH. Armáda získa celkovo 6 vozidiel s možnosťou objednávky ďalších 12. Aj keď juhokórejské húfnice americká armáda do programu MTC zaradila, nezaručuje to však ich reálne zavedenie do výzbroje a celkové nahradenie húfníc M777 práve týmto typom.

FCAS s indickou stopou

Budúcnosť indického bojového letectva sa krajina snaží orientovať viacerými smermi. Popri pokračujúcom vývoji vlastného bojového lietadla 6. generácie prejavila záujem aj o vstup do jedného z dvoch existujúcich medzinárodných programov. Ide o vstup do pôvodne európskeho programu Future Combat Air System, ktorý po odchode Nemecka uviazol a v ktorom hrá kľúčovú úlohu Francúzsko. V ňom hrá kľúčovú úlohu Francúzsko. Práve francúzske Rafale tvoria v súčasnosti najmodernejšie lietadlá vo výzbroji Indie.

Saab predstavilo wingmana

Počas leteckej šou vo švédskom Malmene predstavila spoločnosť Saab maketu bezpilotného wingmana v plnej veľkosti. Koncept wingmanu s názvom A3-001 má slúžiť ako doplnok k bojovým lietadlám JAS-39 Gripen rovnakej spoločnosti. Wingman A3 by tak pilot Gripena mohol použiť vo vysoko rizikových operáciách, napríklad pri potlačení nepriateľskej protivzdušnej obrany. Spoločnosť uviedla ambíciu vykonať letové skúšky prototypov ešte pred koncom dekády.

Mosty pre obrnené vozidlá

Skupina CSG uzavrela zmluvy na dodanie mostných automobilov až do piatich krajín. Mostné automobily typov AM-50 a AM-70 poputujú bližšie neurčeným zákazníkom v Európe aj v Ázii v celkovej hodnote až 50 miliónov dolárov. Oba typy automobilov využívajú podvozok Tatra 8×8. Najväčší z daných mostných systémov, AM-70EX, vie položiť mostné pole s dĺžkou až 13,5 metrov behom niekoľkých minút. Unesie aj ťažké obrnené vozidlá.

Piorun do štyroch krajín

Až štyri európske krajiny, Litva, Lotyšsko, Nórsko a domáca Poľsko, uzavrelo rámcovú zmluvu s koncernom PGZ na dodanie systémov Piorun. Zmluva obsahuje viac než sto kompletov s tisíckami striel. Výrazne sa tak navýši počet pou-

žívateľov tohto systému, spadajúceho do kategórie MANPAD (prenosný). V súčasnosti ho využíva aj Belgicko, Estónsko či Gruzínsko a systém sa stal jedným z najúspešnejších výrobkov poľského obranného priemyslu.

Z Albatrosa je Líška

L-39
SkyFOX

Slovenské vzdušné sily prevádzkovali od svojho vzniku dva základné typy cvičných prúdových lietadiel: L-39 Albatros a jeho staršieho predchodcu L-29 Delfín. Delfíny však už dolietali, Albatrosy pomaly dosluhujú. Medzi horúceho kandidáta, ktorý môže Albatrosy v našom letectve nahradiť, patrí najnovší model L-39NG Skyfox.

Prvý Albatros, dnes už ikonické a legendárne lietadlo spoločnosti Aero Vodochody, prvýkrát vzlietol v roku 1968. Po československom letectve, ktoré sa stalo jeho primárnym používateľom, slúžil celkovo vo viac než 30 rôznych vojenských letectvách. Sovietsky zväz dokonca československé lietadlo vybral ako hlavné prúdové cvičné lietadlo pre letectvá Varšavskej zmluvy – výnimkou bolo len Poľsko, ktoré si vybralo svoju domácu TS-11 Iskra. Výroba Albatrosov skončila po útlme objednávok, súvisiacich s koncom studenej vojny. Dopyt po cvičných lietadlách však zostáva naďalej. Český výrobca na nové požiadavky reaguje práve novými modelmi osvedčených Albatrosov.

Super Albatrosy a Alky

Základným modelom, ktorý sa bez väčších zmien používa v rôznych letectvách dodnes, je L-39C (cvičný) a jeho exportný a lepšie vyzbrojený variant L-39ZO (zahraničný obchod), resp. ZA (vyvinutý z modelu ZO, ale používaný aj v Československu). V našich podmienkach sa v menšom počte používal taktiež L-39V (vlečný), slúžiaci ako vlečný stroj pre vzdušné terče. Po rozpade Československa získali slovenské vzdušné sily celkovo 19 lietadiel. Napriek čiastočným modernizáciám (na verzie CM či ZAM) ich počet však postupne klesal. Aj naša doposiaľ jediná vojenská akrobatická skupina Biele Albatrosy využívala práve základné modely verzie C.

Spoločnosť však vo vývoji Albatrosov pokračovala, pričom plánovanou náhradou základných verzií mala byť verzia MS, ktorá plánovala skĺbiť úspechy cvičnej verzie C a ľahkej bojovej verzie ZA/ZO. Najväčší rozdiel, pomimo zosilneného trupu, vytvárala inštalácia motora Lotarev DV-2. Zatiaľ čo prvé verzie L-39 slúžili na výcvik na vtedy najmodernejších MiG-21, nové L-39MS mali slúžiť na výcvik budúcich pilotov MiG-29. Nový model Albatrosa však prišiel neskoro. Koniec 80. rokov priniesol pád socialistického bloku – najväčšieho odberateľa Albatrosov. Aj z dôvodu nedostatku financií v nových letectvách sa L-59 Super Albatros, exportná verzia L-39MS, dostala len do Egypta a Tuniska a výraznejšie neuspela ani na domácom trhu.

Po vzniku samostatných štátov sa aj napriek nepriaznivej situácii rozhodla spoločnosť pokračovať vo vývoji nového typu lietadla. Zamerala sa na letectvá, ktoré hľadali lacnejšiu alternatívu k drahým novým bojovým lietadlám. Nová L-159 ALCA (resp. Alka; Advanced Light Combat Aircraft – pokročilé ľahké bojové lietadlo) prvýkrát vzlietla v roku 1997. Aj keď uplatnenie v menšom počte našla v domácich českých vzdušných silách, exportne sa dostala len do výzbroje irackého letectva a americkej spoločnosti Draken. Irak ju úspešne použil aj v boji proti Islamskému štátu. Z pôvodne plánovaného počtu 72 strojov však v českom letectve dovedna slúži šesťnásť jednomiestnych bojových L-159A a osem cvičných L-159T.

Prvou vyššou modernizáciou L-39 bola L-39MS. Pod exportným označením L-59 Super Albatros sa dostala do výzbroje Egypta a Tuniska.

L-159 ALCA bola prvým typom lietadla, ktorý spoločnosť Aero skonštruovala po rozpade Československa

Od Albatrosov sa Alky líšia hlavne umiestnením rádiolokátora v prednej časti trupu, čo ju robí výrazne dlhšiu.

Albatros vstal z popola

Aj napriek obmedzenému úspechu Alky sa spoločnosť Aero vo vývoji nových lietadiel nezastavila. Nové lietadlo malo byť nástupcom L-159 aj L-39. Avizovaný typ L-169 ATJ (Advanced Training Jet – pokročilé cvičné prúdové lietadlo) síce vyrobený nebol, no jeho charakteristiky neskôr prevzal práve L-39NG. Hlavnou myšlienkou ATJ, čím sa aj vizuálne nové typy líšia od ich predchodcov, je zástavba mokrého krídla. Palivové nádrže sa už tak nevyskytujú na koncoch krídel vo valcoch, ako tomu bolo v prípade Alky aj Albatrosa, ale priamo v krídle. Pomimo mokrého krídla malo lietadlo disponovať aj modernejšou avionikou a systémami, ktoré by z ATJ urobili vhodnú cvičnú platformu pre moderné bojové lietadlá. Aj keď sa mal jeden kus dvojmiestnej L-159T2 použiť ako demonstrátor nového ATJ, vývoj ďalej nepokročil. Najnovší F/A-259 Striker zo začiatku poslednej dekády však fázu projektu zatiaľ neprekročil.

Aero Vodochody sa namiesto toho sústredila na druhý projekt – novú verziu Albatrosa. Jeho predchodcu, technologický demonstrátor L-39CW, predstavili pred desiatimi rokmi. Bol zameraný na priamu modernizáciu už existujúcich Albatrosov. Tá spočívala predovšetkým v inštalácii amerického motora Williams International FJ44-4M a modernejšej avioniky. Oveľa úspešnejším projektom sa stal pokračovateľ L-39NG (nová generácia), ktorý dnes spoločnosť ponúka a úspešne predala aj zahraničným používateľom. Nie je tajomstvom, že práve Skyfox (Nebeská liška), ako spoločnosť nový model nazvala, je jedným z možných nástupcov starších Albatrosov aj v našich vzdušných silách.

Nový L-39NG absolvoval prvý let v roku 2018. Podobne ako projekt ATJ aj Skyfox disponuje technológiou mokrého krídla a americkým motorom ako jeho predchodca a demonstrátor L-39CW. Stroj sa tiež vyznačuje digitálnym riadením a avionikou či displejmi HUD. Lietadlá môžu byť aj vyzbrojené – L-39NG disponuje až piatimi nosníkmi. Podobne k vyzbrojovaniu prúdových cvičných lietadiel pristupuje aj taliansky výrobca Leonardo (ozbrojený modelom M-346FA bude využí-

vať rakúske letectvo) či juhokórejský KAI (FA-50 už lieta v poľskom letectve).

Už slúži

Sériová výroba sa začala od roku 2024. V domácich podmienkach sa najväčším prevádzkovateľom stane Centrum leteckého výcviku Pardubice, ktoré zastrešuje komplexný výcvik pilotov v Českej republike. V jeho výzbroji sa okrem cvičných helikoptér či dvojmotorových lietadiel nachádzajú aj prúdové cvičné lietadlá. Osem nových Skyfoxov bude jedným z najpočetnejších typov v letovom parku centra. V súčasnosti ich už dodávajú, pričom staršie modely L-39C postupne vyradujú.

Skutočnosť, že L-39NG priamo nadväzuje na predošlé modely Albatrosov, sa odzrkadlila aj na jeho zákazníkoch. Väčšina z nich bola v minulosti spojencami. Jedným z nich je Vietnam, prvý používateľ L-39NG vôbec. Dvanásť cvičných lietadiel krajina objednala už v roku 2021. Niekoľko kusov si tento rok objednalo aj letectvo Angoly. V Európe sa prvým a významným používateľom stalo maďarské letectvo. To bude prevádzkovať štyri cvičné a štyri prieskumné stroje L-39NG. R1 (R ako Reconnaissance – prieskum). Maďarsko sa tak stalo vôbec prvým záujemcom o špecifický variant. Modely R budú vybavené okrem iného aj elektro-optickým senzorom MX-15E. Dodanie prieskumných modelov je však naplánované až na rok 2028, lebo v súčasnosti prebieha ešte finalizovanie modelu.

Medzi vážnymi záujemcami o lietadlá patrilo tiež Rakúsko či civilní prevádzkovatelia, ako napríklad akrobatická skupina Breitling Jet Team z Francúzska. Na rozdiel od Albatrosov však nové Skyfoxy čelia väčšej konkurencii. Zatiaľ čo staršie modely L-39C a L-39Z sa stali štandardnými cvičnými lietadlami v socialistickom bloku, dnes musí spoločnosť Aero súperiť aj s konkurentmi zo západných krajín. Súčasný prvenstvo na poli prúdových cvičných lietadiel si drží predovšetkým talianske Leonardo, pričom nemožno neopomenúť aj stále viac populárne lietadlá čínskeho pôvodu.

Jaroslav Cabuk

Foto: autor, Aero Vodochody, CLV Pardubice,
Ministerstvo obrany ČR

Nové Skyfoxy sa stali základným cvičným prúdovým lietadlom Centra leteckého výcviku Pardubice

Prvým európskym používateľom nových Albatrosov sa stalo Maďarsko. Vo výzbroji bude mať okrem cvičných lietadiel aj prieskumný variant.

Duálne vzdelávanie už v štyroch školách

Po vlaňajšom otvorení prvej stredoškolskej triedy duálneho vzdelávania s vojenským zameraním v Spojenej škole v Sečovciach sa tento úspešný projekt rezortu obrany od 1. septembra začína na ďalších troch školách.

Štátny tajomník MO SR Martin Vojtašovič otvoril nový typ vzdelávania 1. septembra v Strednej odbornej škole Snina, generálny tajomník služobného úradu MO SR Peter Krajčírovič v Strednej odbornej škole Handlová a generálny riaditeľ sekcie personálnych a sociálnych činností MO SR Martin Rímeš v Strednej odbornej škole obchodu a služieb Trnava. Vo všetkých štyroch školách nastúpilo do prvých ročníkov spolu 120 žiakov.

Vzdelanie, hodnoty, morálka

„Verím, že mnohí z vás sa v budúcnosti rozhodnete spojiť svoju profesijnú dráhu s Ozbrojenými silami Slovenskej republiky. Nech sa rozhodnete akokoľvek, som presvedčený, že vzdelanie a skúsenosti, ktoré tu získate, vás pripraví na život so silným hodnotovým základom a pracovnou morálkou, ktorá má svoje miesto v každej oblasti spoločnosti,“ povedal na slávnostnom otvorení školského roka v Trnave aj v prítomnosti rodičov budúcich študentiek a študentov generálny riaditeľ Sekcie personálnych a sociálnych činností MO SR Martin Rímeš. V rámci slávnostného nástupu sa prítomným so svojím programom predstavila Čestná stráž Ozbrojených síl SR. Následne študenti už v telocvični prevzali z rúk M. Rímeša svoj uvítací batoh so základnou výbavou a program pokračoval prvým rodičovským združením aj v prítomnosti žiakov s vedením školy a velením 91. ženijného pluku Sereď, kde budú mať odbornú prax.

Podpora, dobrovoľnosť, perspektíva

V rámci uvedeného duálneho štúdia žiaci tri týždne študujú vo svojich školách a týždeň majú odbornú prax pod vedením skúsených inštruktorov v blízkych vojenských útvaroch. Zo zdrojov rezortu obrany im je poskytované štipendium, z ktorého si môžu uhrádzať náklady na internát a stravovanie. Okrem toho mesačne dostávajú 100 eur vreckové, plus 80 eur dostanú vyplatené za každú vykonanú týždennú odbornú prax. Na náklady rezortu obrany im boli zakúpené maskáčové rovnosaty. Štúdium ich ničím nezaväzuje, aby sa po maturite stali vojenskými profesionálmi, alebo sa uchádzali o štúdium na Akadémii ozbrojených síl. Je to v plnom rozsahu dobrovoľné. Rezort obrany však predpokladá, že kontakt s ozbrojenými silami ich počas štúdia zaujme natoľko, aby sa nemalo z nich rozhodlo pre vojenskú uniformu. Že to tak môže byť svedčí aj skutočnosť zo Sečoviec, kde po prvom pilotnom ročníku o službu v ozbrojených silách alebo štúdium na vojenskej vysokej škole majú perspektívne záujem deväti z desiatich žiakov.

Text a foto: Pavol Vitko

Rodičov a príbuzných, ktorí na otvorení školského roka sprevádzali v Trnave svojich prvákov sme sa spýtali, ako prijali ich rozhodnutie študovať v škole s duálnym vojenským zameraním a čo si od toho sľubujú?

Eva a Adalbert Kiškabátovci Madunice:

Dcéčka je detská dobrovoľná hasička, má v sebe guráž aj odvalu. Chcela ísť na strednú školu so zameraním na ochranu osôb a majetku, ale keď otvorili tento jej vojenský sen, už nebolo o čom diskutovať. Chce sa tu predovšetkým pripraviť na štúdium na Akadémii ozbrojených síl.

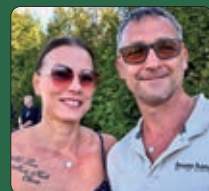
Zuzana a Radovan Baránkovci Hradište pod Vrátnom:

Je to synove rozhodnutie a vyzerá, že je dobré. Prvý dojem zo školy čo sa týka organizácie, vybavenia a hlavne prístupu je výborný. Nikto z rodiny nebol profesionálny vojak, len ja som bol na základnej vojenskej službe, no chlapec sa vidí aj v dedkovi – poľovníkovi. Má vzťah k prírode a chodí s ním aj strieľať. Je tu na dobrom mieste.

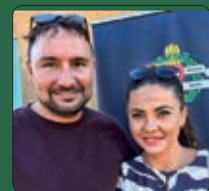
Ján Matrk a Petra Trigaňová Viničné:

Naši synovia sú od detstva najlepšie kamaráti a ak sa im spoločne podarilo dostať na typ školy, v akú dúfali, je to úplne super. Ich ďalším cieľom je vysoká vojenská škola, takže o štyri roky uvidíme.

Martina a Stanislav Varačkovci Zemianske Kostolány:

Keďže ako poručík slúžim v 43. zásobovacej základni Zemianske Kostolány a profesionálna vojačka bola aj manželka, na dcéru sme pyšní a jej rozhodnutie sme privítali s nadšením. Hrávala futbal, behá, športuje. Veríme že to zvládne a že po maturite sa bude vedieť správne začleniť do spoločnosti a bude pre ňu prínosom. Či už v armáde, alebo v civile.

Mária a Martin Košútovci Rajec:

Sme na syna hrdí aj preto, lebo veľa dnešných detí nie je v tomto veku tak cielavedomých a často za nich, čo sa týka vzdelania, rozhodujú práve rodičia. Ten náš si ide za svojim od ôsmich rokov. Okrem iného sa venoval futbalu, atletike aj bojovým športom. Keď ho škola preverí a zocelí, pôjde si ďalej za vojenským snom.

Alžbeta Prelecová Moravský Svätý Ján:

Pricestovala som do Trnavy s vnučkou, ktorá je okrem iného dorastenecká vicemajsterka Európy v hasičskom športe. Z jej voľby som nadšená a keďže jedného generála sme už v rodine mali, verím, že ona bude druhá.

Ako vojenčili slovenskí dobrovoľníci v bojoch septembrovej výpravy v roku 1848

Prvá výprava dobrovoľníkov na Slovensko sa uskutočnila v druhej polovici septembra 1848 v časovej nadväznosti na ťaženie bána Josipa Jelačića do Zadunajska proti vojsku v podriadenosti uhorskej vlády.

Dobrovoľnícky zbor, ktorého jadro v počte 500 mužov sa sformovalo ešte vo Viedni, 18. septembra 1848 prekročil moravsko-slovenské hranice a na druhý deň dorazil do Myjavy. Tu povstalci slávnostne vypovedali podriadenosť uhorskej vláde a za najvyšší politický a povstalecký orgán vyhlásili SNR.

V dokumente z 18. októbra 1848 sa mená, funkcie a konfesijná príslušnosť predstaviteľov SNR uvádzajú takto: „Miloslav Jozef Hurban, prezident dočasnej Rady národnej, evanjelik; Ľudovít Štúr, úd Rady národnej, evanjelik; Michal Miloslav Hodža, úd Rady národnej, evanjelik; Jaroslav Bórik, sekretár Národnej rady, evanjelik; Fraňo Zach, hlavný vodca vojenský, katolík; Bedrich Blúdek, komandant národného vojska, katolík; Bernard Janeček, vodca národného vojska, katolík.“ Ďalším tajomníkom SNR sa za krátko stal Bohuš Nosák.

Vojensko-strategická i politická situácia bola pre povstanie v tejto oblasti priaznivá. Na slovensko-moravskom pomedzí boli vtedy dislokované iba dve stotiny 23. pešieho pluku (jeho majiteľom bol poľný podmaršal Ferdinand Ceccopieri) a dve švadróny 6. kyrysničieho pluku (generála jazdectva Ludwiga von Wallmoden-Gimborn).

Myjavský incident

Na Myjave sa odohral nečakaný incident, keď veliteľ stotiny ceccopieriovcov vyzval vodcov výpravy, aby opustili oblasť. Táto požiadavka bola pre povstalcov neprijateľná, lebo časť výzbroje a munície dobrovoľníci uskladnili na dvore budovy obsadenej vojskom. Situáciu zachránil Bernard Janeček so Samuelom Štefanovičom, ktorí zorganizovali nečakaný prepad kasárni a vojsko odzbrojili.

Už táto akcia signalizovala, že výprava bude musieť čeliť nielen uhorským

národným gardám, ktorých maďarský oficiálny názov bol Nemzetőrség (v doslovnom preklade národná stráž), ale najmä cisárskym jednotkám. Potom sa jadro výpravy presunulo do Brezovej pod Bradlom.

Bitka pri Brezovej pod Bradlom

Podľa pôvodného plánu cisárskych veliteľov sa mal kombinovaný útok cisárskej pechoty a jazdectva na slovenských povstalcov v Brezovej pod Bradlom uskutočniť z troch strán už nadráňom 22. septembra 1848, po obsadení okolitých výšin. Plán útoku však stroskotal jednak pre neskorý príchod peších stotín ceccopieriovcov, jednak pre podcenenie bojového nadšenia slovenských dobrovoľníkov.

Do prvého bojového kontaktu s povstalcami sa dostali Wallmodenovi kyrysníci, ktorí okolo štvrtej hodiny ráno narazili na prvé predsunuté stráže dobrovoľníkov. Dobrovoľníci v počte 700 – 800 mužov zaujali výhodné postavenie

na brezovskom návrší, odkiaľ strelbou bránili kyrysníkom rozvinúť útok. Po vzájomnej prestrelke skúsený veliteľ kyrysníkov major Ľudovít Vojnich (Vojnič) videl, že v úzľabíne nemá so svojím jazdectvom vyhliadky na úspech. Keďže sa mu nepodarilo ani nadviazať spojenie s ceccopieriovcami, vydal rozkaz na ústup a odtiahol.

Útok 11. stotiny ceccopieriovcov, posilnenej uhorskou národnou gardou zo Senice, sa oneskoril takmer o štyri hodiny, takže dobrovoľníci ho v boji zblízka na bodáky odrazili. Ďalšie, 8. stotinu tohto pluku, približujúcu sa od Vrbového, napadli povstalci z dvoch strán, obkľúčili ju a jej príslušníci kapitulovali. Ešte v ten istý deň popoludní prinútili dobrovoľníci na útek aj stodesaťčlennú skupinu gardistov, ktorí, neinformovaní o vývine situácie, prichádzali do priestoru bojiska od Vrbového.

Víťazná bitka pri Brezovej pod Bradlom mala veľký morálny význam pre ďalší rozmach povstania. Už počas bojov prichádzali narýchlo vyzbrojení muži z blízkeho okolia, aby sa zapojili do akcií, takže počet povstalcov dosiahol v priebehu dňa až 8 000 mužov. Vodcovia výpravy však nevyužili situáciu na rozšírenie svojej operačnej základne, a ponechali čas provládny miestnym úradom na protipatrenia.

V tábore slovenských dobrovoľníkov sa prejavovala nerozhodnosť a nejednotnosť v otázke ďalšieho postupu. Od pôvodného plánu zaútočiť na Vrbové sa upustilo a nakoniec zvíťazil návrh postupu na Senicu. Vzhľadom na pomerne ešte slabé nepriateľské sily sa tu ukazovali väčšie predpoklady na vojenský úspech. Obsadením Senice by sa dobrovoľníci zbavili strategicky dôležitého vojenského centra vo svojom tyle a navyše by si zabezpečili aj výhodnú spojovaciu cestu na Moravu a Viedeň. Potrestať Senicu, kde sa usídlili národné gardy, si

Mohyla na Prietržskej ceste v Brezovej pod Bradlom postavená na pamäť víťaznej bitky slovenských dobrovoľníkov 22. septembra 1848. Foto: Ladislav Barabás.

želala aj veľká časť roľníkov a želiarov, ktorí sa pridali k povstaniu.

Bitka pri Senici

Keď predvoj slovenských dobrovoľníkov 26. septembra 1848 dorazil do blízkosti Senice, narazil už na rozvinutú bojovú zostavu gardistických oddielov a 11. stotiny ceccopieriovcov. Ich veliteľ, ktorý už prišiel do styku so slovenskými dobrovoľníkmi a očakával pokus o obchvat, posilnil najmä krídla a tylo bojovej zostavy, kde umiestnil vojakov pravidelnej armády. Stred bojovej zostavy tvorili príslušníci uhorských národných gárd. Slovenskí dobrovoľníci, ktorých bolo viac než 2 000, mali síce početnú prevahu, no armádne jednotky mali lepšiu výzbroj a výhodné obranné postavenie.

Slovenskí dobrovoľníci sa začali rozvíňať do troch útočných línií severozápadne od Senice na pahorkatom teréne. V prvom slede postupovali pôvodné stotiny predvoja pod velením Václava Friča a Samuela Štefanoviča. Za nimi nasledovali hlavné sily, ktoré spolu s prvým sledom mali viesť čelný úder. Na kríd-

lach sa pripravovali núdzovo vyzbrojení roľníci, ktorí mali vo vhodnom okamihu uskutočniť obchvat alebo útok na boky nepriateľskej zostavy.

Po priblížení sa k protivníkovi asi na 300 krokov sa Frič za neustálej strelby

Slovenský dobrovoľník na stráž

chystal na bodákový útok. Zastavil ho však rozkaz od Bloudka, ktorý podľa princípov súdobej vojenskej taktiky považoval vzdialenosť na bodákový útok za veľkú a útok za príliš riskantný. Bloudkovo rozhodnutie oslabilo útočný elán dobrovoľníkov.

Po dlhšom vzájomnom ostreľovaní bez zjavnejšieho efektu sa Frič opäť pokúsil podniknúť útok na bodáky. Nedostalo sa mu však podpory druhej vlny, a tak došlo iba k vzájomnej prestrelke, ktorá mala demoralizačný účinok najmä na zle vyzbrojené sedliacke stotiny na krídlach slovenskej zostavy. Tie nevydržali paľbu pravidelného vojska, zakolísali a dali sa na útek, postupne strhávajúc so sebou aj ďalšie stotiny. Navyše ustupujúce stotiny stredného voja v zmätku, ktorý nastal, vypálili salvu z pušiek tak nešťastne, že zranili a usmrtili viacerých vlastných spolubojovníkov postupujúcich v reťazci pred nimi. Tento nešťastný akt doviedol chaos a viedol k nekontrolo-

Kyrsnícky major

vateľnému úteku časti bojujúcich slovenských dobrovoľníkov, najmä nevycvičených sedliakov.

Neúspech pri Senici znásobil nebezpečenstvo nepriateľského útoku na Vrbové, kde sa stiahla väčšina dobrovoľníkov. Preto sa zbor na druhý deň presunul k Myjave. Odtiaľ asi 3 000 povstalcov pokračovalo na Starú Turú, ktorú bránila stotina cisárskeho vojska a 600 – 700 domácich obrancov. Bloudek, už poučený z neúspechu pri Senici, sa vrátil k ľudovej taktike, bližšej väčšine dobrovoľníkov. Tri prúdy po prudkej strelbe prešli do spoločného útoku a prinútili protivníkov stiahnuť sa najprv do obce, ale pod náporom dobrovoľníkov museli aj odtiaľ ustúpiť. Toto víťazstvo už neprineslo zásadnejší obrat v celkovej situácii. Stenčný zbor sa potom 28. septembra pohol smerom k Myjave.

Posledný boj

Pri Poriadi, neďaleko Myjavy, sa 28. septembra uskutočnila posledná bitka septembrovej výpravy. Päť stotín slovenských dobrovoľníkov zaujalo výhodné postavenie na pahorkoch tiahnucich sa k Myjave a päť hodín ho držalo proti uhorskej národnej garde a dvom stotinám ceccopieriovcov postupujúcim od Vrbového.

Ústup stotiny v strede zostavy dobrovoľníkov mal za následok celkový útek a odchod väčšiny povstalcov z pôvodného jadra na moravskú stranu, kde v obci Nová Lhota Slovenská národná rada dobrovoľnícky zbor formálne rozpustila.

Septembrová výprava dobrovoľníckeho zboru pod vedením Slovenskej národnej rady v roku 1848 bola prvým samostatným ozbrojeným vystúpením Slovákov v našich novodobých dejinách. Napriek vojenskému neúspechu septembrové povstanie malo veľký vplyv na vývoj národného povedomia slovenského ľudu.

Doc. PhDr. Vladimír Segeš, PhD.

Cisárski pešiaci

Bahrajn

medzi USA, Izraelom a Iránom

F-16D Block 70

Maličká krajina, s rozlohou len dvakrát väčšou ako Bratislava, bola jednou z najviac zasiahnutých iránskymi útokmi.

Irán totiž v krajinách Perzského zálivu neútočil len na americké vojenské ciele (Bahrajn je sídlom 5. námornej flotily USA), ale aj na množstvo civilných cieľov. Bahrajn sa ako nestály člen Bezpečnostnej rady OSN významne pričinil o prijatie rezolúcie BR č. 2817, odsudzujúcej tieto útoky. Rezolúciu podporovalo až 135 krajín vrátane Slovenska, vďaka čomu mala najvyššiu podporu v histórii.

Na Bahrajn sa však oplatí pozrieť aj z iných dôvodov. Ide totiž o štát mimoriadne efektívne využívajúci svoj relatívne malý 1,4-miliardový obranný rozpočet. Teda približne v podobnej výške ako Slovensko alebo Luxembursko. Krajina pri tom nemá povinnú vojenskú službu, len 10 500 profesionálnych vojakov a mzdy sú na úrovni tých európskych. Bahrajn dosahuje vo výdavkoch na obranu vysokú mieru efektívnosti pomocou striktnej prioritizácie a dlhodobých systematických investícií. Nebojí sa však nakupovať ani z druhej ruky, často sa uchádza o staršiu vyradenú americkú techniku.

Vzduch

Bahrajn sa ako ostrovný štát s malým počtom obyvateľov rozhodol investovať najväčšie finančné prostriedky do letectva, ktoré je pre krajinu s HDP menším než má Estónsko, skutočne obdovhodné a technologicky je na úrovni tých najlepších v regióne. Stávka na letectvo sa javí ako rozumná vzhľadom na obrovskú všestrannosť lietadiel. Tá istá platforma dokáže zabezpečiť PVO, prieskum, ale aj útoky na pozemné či námorné ciele pri relatívne nižšej náročnosti na počet personálu.

Ťažisko bahrajnského letectva tvoria stíhačky F-16. Bahrajnské obranné sily získali 22 kusov Block 40 ešte v 90. rokoch. V roku 2017 nasledoval nákup 16 kusov F-16 Block 70 spolu so špičkovými zameriavacími kontajnermi SNI-PER. Bahrajn sa stal prvým zákazníkom tohto typu, o pár mesiacov neskôr si Block 70 objednali aj naše ozbrojené sily. Dovedna dnes má 36 kusov lietadiel F-16 (o dve Block 40 prišiel pri haváriách).

C-130J

Bahrajn nakúpil aj solídne množstvo leteckej výzbroje. Minimálne 83 striel AMRAAM, 184 Sidewinderov a 48 starších striel Sparrow. Reálne počty sú však pravdepodobne vyššie, naznačujú to verejne dostupné informácie o výrobných kontraktach pre AMRAAM. Keďže však nešlo o nákup typu FMS, ale DCS, presné počty nepoznáme. Za pozornosť stojí veľký nákup munície k lietadlám z roku 2019. Bahrajn nakúpil približne 800 navádzaných bômb z rodiny JDAM a Paveway. Má ich vo variantoch 900 kg aj 220 kg. Väčšina z týchto bômb kombinuje laserové a GPS navádzanie. Pomocou lasera dokážu zasahovať pohybujúce sa ciele na zemi aj na mori. Objednávka zahŕňala tiež dva typy kľúčových

bômb – 100 kusov 125 kg GPS navádzanej GBU-39 (110+ km) a 40 ks 500 kg GPS a elektrooptickým senzorom navádzaných JSOW-C (130 km). Senzor E/O umožňuje zasahovať aj pohyblivé ciele. Nechýbajú ani protilotné strely Harpoon Block II s GPS a radarovým navádzaním. Dajú sa využiť aj ako strely s plochou dráhou letu. F-16 sú vybavené aj niekoľkými desiatkami striel vzduch-zem Maverick krátkého doletu, schopných zasahovať pohyblivé ciele. V čase nákupu F-16 Block 70 bola schválená aj modernizácia zvyšných dvadsiatich F-16 na rovnaký štandard. Z finančných dôvodov ju síce pozastavili, má však k nej prísť v najbližšom čase.

Bahrajn si v službách ponecháva aj predchodcu F-16 – dvanásť lietadiel F-5. Využíva ich hlavne na tréning, nesú však aj automatické kanóny či strely Sidewinder, preto je ich možné využiť v protidronovej ochrane. Najvšestrannejšou bahrajnosu zbraňou na ochranu proti dronom je laserovo navádzaná raketa APKWS. Objednal ich viac ako 660. Dá sa odpaľovať z F-16, ale aj z veľkej flotily útočných vrtuľníkov AH-1, ktorými Bahrajn tiež disponuje. Na vrchole stojí dvanásť helikoptér AH-1Z Viper, ku ktorým bolo nakúpených aj 158 protitankových riadených striel Hellfire. Staršie PTRS TOW odpaľuje 22 starších AH-1E Cobra, pričom sedemnást z nich prešlo v Turecku modernizáciou. Modernizované Cobry vedú odpaľovať rakety Cirit, turecký ekvivalent APKWS. Bahrajn sa chystá od Spojených štátov nakúpiť 24 vyradených AH-1W SuperCobra, schopných odpa-

lovať Hellfire aj TOW. Všetky vrtuľníky AH-1 sú okrem toho vybavené aj 20 mm kanónom. Dopravné letectvo zabezpečujú dve bývalé britské lietadlá C-130J Super Hercules a trinásť vrtuľníkov Black Hawk. Okrem toho má aj približne 25 menších transportných vrtuľníkov, prevažne Bell 412/212 a Bo-105.

Zem

Pozemnú protivzdušnú obranu má krajina tiež špičkovú. Na vrchole stoja dva systémy Patriot so šesťdesiatimi raketami PAC-3 MSE (slúžia najmä proti balistickým raketám, do výšky 40 km a vzdialenosti 120 km) a 36 raketami PAC-2 GEM-T (najmä proti lietadlám, do vzdialenosti až 160 km a výšky 25 km). Včasný varovanie pred balistickými raketami zabezpečuje radar TPS-59. Dva systémy Patriot majú v Bahrajne dislokované aj Spojené štáty. Ako PVO stredného doletu využíva Bahrajn šesť starších systémov HAWK, ktoré sa veľmi dobre osvedčili na Ukrajine. Systémov Crotale s doletom 10 km má taktiež šesť. V službe sa nachádzajú aj stovky MANPADS RBS 70, Stinger a Igla-S. Stinger je možné odpaľovať aj z niekoľkých kusov systému Avenger, ktorý kombinuje elektrooptické senzory, rakety Stinger a ťažký guľomet. V dobe dronov zažíva renesanciu kanónová PVO. V Bahrajne ju reprezentuje šesť systémov Oerlikon, kombinujúcich radar a 35 mm kanón. Na Slovensku máme podobný systém MANTIS. Bahrajn má aj tucet starších 40 mm kanónov Bofors.

Pozemné sily má Bahrajn prekvapivo veľké. Ich úlohou nie je len ochrana ostrova, ale aj pomoc spojencom. Väčšina techniky je však staršia. Tankové vojská tvorí päťdesiat M60A3, ďalších vyše sto kusov je v rezerve. Bahrajn má schválený aj nákup 50 najnovších M1A2 Abrams SEPv3 spolu so ženistickými vozidlami. Disponuje taktiež 67 kusmi bojových vozidiel a ide o ľahké YPR/AIFV s 25 mm kanónom. Pásových transportérov M113 má vyše tristo. Kolesové transportéry reprezentuje 73 vozidiel ARMA 6×6. Obrnených vozidiel 4×4 je viac ako 230. Ide predovšet-

kým o Humvee (nosiče pre PTRS TOW), rôzne typy od tureckého výrobcu Otocar, ruský GAZ TIGR (nosiče pre PTRS KORNET-EM) či Oshkosh M-ATV. Ako nosiče PTRS MILAN slúži aj štvorica vozidiel YPR. Humvee s „mäkkou“ kabínou sú ďalšie stovky. Kanónové delostrelectvo tvorí dvadsať 155 mm samohybných húfníc M109A5, dvadsaťosem vlečených 155 mm M198 a osem 105 mm L118. V skladoch zostáva aj niekoľko 203 mm M110A2. Samohybných mínometov je 32, dve desiatky 81 mm mínometov

na vozidlách URO VAMTAC a dvanásť 120 mm mínometov na OT M113.

Najmodernejšou časťou pozemných síl je raketové delostrelectvo. Deväť systémov M270 doplnia štyri HIMARS. Bahrajn nakúpil až 140 rakiet ATACMS, tridsať vo verzii M39 (165 km) s kazetovou muníciou a stodesať vo verzii M57 (300+ km) s unitárnou hlaviciou. Rakiet GMLRS (80 km) nakúpil 720. Okrem nich postupne zaobstaral aj neriadené rakety: 1 362 kusov M26 (32 km) a 1 578 kusov M26ER (45 km). Nakúpil

aj štyri čínske raketomety SR5, ktorých 122 mm a 220 mm rakety ponúkajú dolet 40, resp. 70 km, pričom k dispozícii sú navádzané aj neriadené verzie. Krajina tiež v roku 2020 zakúpila moderný plne digitalizovaný systém riadenia boja od L3Harris.

Voda

Námorníctvo je pre Bahrajn, napriek tomu, že ide o ostrovný štát, oblasťou, do ktorej investuje najmenej. Mnohé z ofenzívnych úloh námorníctva zabezpečuje letectvo. Námorníctvo je predovšetkým hliadkové, zabezpečuje ochranu hraníc a slobodu plavby, naloďovanie na podozrivé plavidlá. Najväčšími bahrajnskými vojenskými loďami sú dve staršie fregaty triedy Oliver Hazard Perry, ktoré plánuje modernizovať. Staršia z nich je vybavená aj strelami Harpoon Block 1B (90+ km) či protiletadlovými raketami SM-1 (65 km). Obe sú vyzbrojené aj torpédami, 76 mm a 20 mm kanónmi. Kanónmi kalibru 76/40 mm a strelami Exocet (70 km) je vyzbrojených šesť bahrajnských vojenských lodí: dve korvety a štyri raketové člny západonemeckého pôvodu (nedávno prešli modernizáciou elektroniky v Taliansku). Okrem toho má Bahrajn 12 hliadkových lodí vyzbrojených automatickými kanónmi, sedem vylodovacích plavidiel a veľa menších člnov. Zaujímavosťou je aj systém malých pobrežných E/O senzorov a radarov BATS z Izraela, ktoré nakúpil tesne po podpise Abrahámovských dohôd.

Počty striel zem-vzduch a vzduch-vzduch musíme vzhľadom k prebiehajúcej vojne brať s rezervou, značná časť munície bola určite použitá. Bahrajn preto nepochybne významnú časť finančných prostriedkov využije na nákup tejto veľmi drahéj munície či nových systémov PVO. Nečudo, že plánuje rozvíjať vlastný obranný priemysel s pomocou Francúzska a Talianska.

Juraj Kolník

Foto: Bahrain News Agency,
Colin Cooke, U.S. Air Force

Držitelia Oscara Yuval Abraham a Rachel Szorová:

Vedľajšie škody

Nočné rozhovory s anonymnými vojenskými špecialistami na telavivských strechách

Osobitnú cenu poroty na 83. medzinárodnom filmovom festivale v Benátkach získali izraelskí dokumentaristi Rachel Szorová a Yuval Abraham za celovečerný film *NAZA* z izraelsko-palestínskeho konfliktu. Ich predchádzajúci dokument *No Other Land* (*Žiadna iná krajina*) získal vlni Oscara.

Po udeľovaní cien sme sa s laureátmi dohodli, že sa na druhý deň stretneme, aby sme im položili zopár otázok. Lenže prestali komunikovať. Nedvíhali telefóny, neodpovedali na správy. Vysvitlo, že ocenenie dokumentu, ktorý festival zaradil do súťaže až na poslednú chvíľu, vyvolalo mimoriadne silné pobúrenie izraelskej verejnosti, vlády, ozbrojených síl i sympatizantov Izraela. Film sa totiž skladá z otvorených výpovedí vojakov – špecialistov, prevažne spravodajcov, operatívco, analytikov, plánovačov, operátorov rakiet a dronov – o pôsobení izraelskej armády v pásme Gazy po teroristických útokoch Hamasu 7. októbra 2023. Jednostranne ladený dokument viní Izrael z genocídy, nepriháša však žiadne priame dôkazy. Tváre vypovedajúcich sú zahalené v tme, hlasy digitálne zmenené. Kamera zobrazuje pokoj nočného Tel Avivu.

Odhliadnuc od spornej presvedčivosti je ocenenie snímky *NAZA* veľký reputačný problém pre izraelskú vládu i ozbrojené sily. Už i len preto, lebo film tvrdí, že sa našli dve desiatky nelojálnych dôstojníkov, ochotných pod podmienkou anonymity vypovedať proti armáde.

Hneď po ocenení sa vyrojili požiadavky snímku zakázať, zastaviť jej distribúciu, zbaviť autorov občianstva i slobody, odsúdiť ich za vlastizradu... a horúce hlavy izraelských vlastencov navrhovali aj ráznejšie riešenia. Abraham a Szorová sa museli rýchle stiahnuť do ústrania, a tak z nášho stretnutia nebolo nič. K dispozícii sme dostali aspoň text vopred pripraveného rozhovoru. Výber z neho ponúkame čitateľom Obrany.

Čo vás motivovalo k nakrúteniu filmu *NAZA*?

Pre náš predchádzajúci film *No Other Land* sme päť rokov dokumentovali ničenie palestínskych domov izraelskou armádou, aby sme vykreslili širší obraz systému okupácie a etnickej nadradenosti, ktorého cieľom je odstránenie Palestínčanov zo Západného brehu Jordánu. Vo filme *NAZA* podobne spájame jednotlivé súvislosti systémového charak-

teru, zhromažďujeme svedectvá dvoch desiatok príslušníkov spravodajských služieb a vojakov. Nezamerali sme sa na sporadické vojnové zločiny, ktorých sa dopustili jednotliví vojaci konajúci v rozpore s rozkazmi. Sústredili sme sa na samotné rozkazy, na politiky, akceptované postupy, jazyk a logiku, ktoré tieto praktiky umožňujú, a na ľudí, ktorí v ich rámci pôsobia. Na systém a jeho súčiastky.

Kedy ste sa rozhodli, že nakrúтите tento film?

Koncom roka 2023, po masacre spáchanej Hamasom 7. októbra, sme sledovali, ako vedenie našej krajiny, s podporou

Rachel Szorová a Yuval Abraham s Osobitnou cenou poroty Benátskeho filmového festivalu

izraelských médií a veľkých častí verejnosti, normalizovalo predstavy, že v Gaze nežijú žiadni nevinní civilisti. Tieto predstavy sa premietajú do vojenských činov. Nakrútiť film o tomto systéme a jeho vnútornom fungovaní nám prišlo ako správna vec. Ukazujeme, že zabíjanie civilistov v Gaze nebolo vedľajším produktom vojny, ale premysleným zámerným konaním.

Čo môžete povedať o názve?

NAZA je vojenská skratka odvodená od výrazu „nezek agavi“ alebo „vedľajšie škody“. Izraelské spravodajské služby ju používajú na označenie počtu civilistov, ktorých zabitie očakávajú pri leteckom útoku. Keď sa životy nespočetného množstva civilistov považujú za bezvýznamné, všetci môžu byť premenení na „NAZA“ a každý útok možno ospravedlniť bez ohľadu na škody spôsobené civilistom. Je to mimoriadne nebezpečné v ére umelej inteligencie a veľkých dát, keď je možné vytvárať nekonečný prúd vojenských ospravedlnení, pričom každé zabíjanie civilistov sa označí za vedľajšie škody voči nejakému cieľu vytvorenému s pomocou umelej inteligencie, a tým sa zabráni jeho podrobnejšiemu preskúmaniu.

Čo okrem bezpečnostných dôvodov vás viedlo k nakrúcaniu v noci na strechách domov?

Pripadalo nám to ako jediná možnosť. Realita v Izraeli a Palestíne bola vždy temná, ale od 7. októbra sme pohltení úplnou temnotou a úsvitu nikde. Náš film je odrazom času, v ktorom vzniká. Tma umožňuje zločiny, činy, ktoré treba držať v tajnosti. Zároveň však umožňuje úprimnosť. Ľudia potme hovoria veci, ktoré by za svetla nepovedali. Bez úprimnosti v tom, čo sa stalo v tme, sa nikdy nedokážeme dostať späť na svetlo.

Prečo sa kamera presúva na panorámu mesta a detaily každodenného života?

Každý večer o ôsmej hodine sa milióny Izraelčanov zhromažďujú pri televízoroch, aby sledovali správy. Je to akýsi národný rituál. Film, ktorý pozoruje mesto Tel Aviv takmer akoby pod dohľadom, skúma tieto rituály a kladie otázku, akú úlohu zohrávajú pri vytváraní konformity.

Hlavné izraelské vojenské veliteľstvo sa nachádza v srdci Tel Avivu. Mnohí ľudia, ktorí vedú bombardovaciu kampan, pochádzajú z Tel Avivu a považujú sa za izraelskú spoločenskú a intelektuálnu elitu, za ľudí, ktorí sú v opozícii voči Netanjahuovi.

Kto sú vaši respondenti?

Náš film vzniká počas uplynulých troch rokov za prísnych bezpečnostných opatrení. Respondentmi je 24 príslušníkov izraelských vojenských spravodajských služieb a vojakov. Hovorili pod podmienkou anonymity. Všetci sa podieľali na sledovaní alebo zabíjaní palestínskych civilistov v Gaze. Ich vzhľad a hlasy boli digitálne pozmenené, aby sa zakryla ich totožnosť. Sú zapojení do izraelskej leteckej bombardovacej kampane v Gaze, slúžia v najutajovanejších a elitných vojenských spravodajských jednotkách krajiny. Strávili sme mesiace a napokon roky ich hľadaním – a im často trvalo mesiace, kým súhlasili s tým, že prehovorí pred kamerou. Museli sme pracovať za prísnych bezpečnostných obmedzení, lebo sme vedeli, že izraelský štát týmto ľuďom nedal povolenie hovoriť s nami a podstupujú veľké riziko.

Prečo s vami vôbec hovorili?

Takmer všetky izraelské médiá prejavovali taký nezaujem o následky izraelského bombardovania Gazy pre civilistov, až vzniklo vákuum, do ktorého bolo možné vstúpiť. Niekedy stačilo položiť správne otázky. Rôzni ľudia mali rôzne motívácie. Niektorí hovorili, že do armády prišli šokovaní

NAZA je vojenská skratka odvodená od výrazu „nezek agavi“ alebo „vedľajšie škody“. Izraelské spravodajské služby ju používajú na označenie počtu civilistov, ktorých zabitie očakávajú pri leteckom útoku.

7. októbrovom, ale postupom času pochopili, že sa sami zapojili do závažných zločinov. Iných motivovala určitá forma hrdosti – nie vždy na samotné zabíjanie, ale na vedomosti a zručnosti, ktoré nadobudli počas rokov služby v utajovaných jednotkách, alebo na to, čo považovali za profesionálny úspech.

Váš Oscarom ocenený film *No Other Land* bol spoluprácou Izraelčanov a Palestínčanov. NAZA však nakrútil čisto izraelský tím. Prečo?

Lebo sa pozerá na našu spoločnosť. Je o našich ozbrojených silách a dôsledkoch ich konania. Ak by sa naši palestínski kolegovia pokúsili kontaktovať príslušníkov izraelských spravodajských služieb, ako sme to urobili my, pravdepodobne by boli prinajmenšom zatknutí. Pochopili sme, že je našou zodpovednosťou ako Izraelčanov využiť možnosť skúmať systém, ktorý považujeme za nespravodlivý. Práve preto, že žijeme vo svete, ktorý odmieta veriť obeť, sme cítili potrebu zhromaždiť svedectvá z jeho vnútra.

Miloslav Ščepka • Foto: MIAC

UNTAES 1996 – 2026

Na pripomenutie 30. výročia začiatku mierovej misie OSN – UNTAES a pôsobenia slovenského ženijného práporu v nej zorganizovalo združenie UN Veteran Slovakia vojensko-historickú cestu na územie Východnej Slavónie, Baranje a Sremu v Chorvátsku.

„Cieľom našej vojensko-historickej cesty do priestorov bývalej mierovej misie UNTAES (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium) bolo pripomenúť si výročie začiatku tejto mimoriadne úspešnej mierovej operácie OSN. Slovenská účasť v nej bola v rokoch 1996 až 1998 dôstojným príspevkom k efektívnemu obnoveniu mieru, bezpečnosti a návratu civilného života v oblasti Východnej Slavónie,“ konštatoval prezident občianskeho združenia UN Veteran Slovakia (UNVS) plukovník v. v. Štefan Jangl.

Slovenský dom ako pamätník

Naši niekdajší mierotvorcovia plk. v. v. Štefan Jangl, plk. v. v. Miroslav Klimek, pplk. v. v. Ľubomír Mičátek, kpt. v. v. Milan

Slovenský dom v Iloku slovenskí vojaci v spolupráci s domácimi Slovákmí opravili, nadstavili aj rozšírili (1997 a 2026)

Galgóci a bývalý vojenský novinár pplk. v. v. Bernard Rošteký vstúpili do Chorvátska cez hraničný priechod v blízkosti obce Baranjsko Petrovo Selo. „Dnes má už len lokálny význam, ale v roku 1996 to bolo inak. Navyše sa nedá zabudnúť, že práve tu sme po prvýkrát vyskúšali v praxi celoplošné odminovanie a preverili plochu až 240 000 m²,“ spomenul plk. Štefan Jangl, vtedy veliteľ slovenského kontingentu, na úlohu, ktorú vysoko hodnotil aj vojenský veliteľ UNTAES belgický generálmajor Joseph Schoups.

Nasledoval Osijek, Vukovar a Ilok – najvýchodnejšie mesto Chorvátska. A prečo práve tu na srbsko-chorvátskej štátnej hranici privítali Slovákov tak srdečne? „Popri úlohách v prospech UNTAES sme oficiálne požiadali o možnosť pomôcť tunajším dolnozemskej Slovákom s rekonštrukciou ich Slovenského domu Ľudovíta Štúra, ktorý bol v rokoch občianskej vojny totálne zdevastovaný,“ uviedol Š. Jangl. Slovenskí vojaci pomáhali tunajším obyvateľom s o to väčšou chuťou – a aj preto bývalý predseda Matice slovenskej v Iloku Ján Mendan vítal niekdajších ženistov s takým dojatím. „Slovenský dom slúži nielen nám, ale kultúrne akcie tu mávajú aj miestni Chorváti či Srbi, čo je úplná paráda, ak si to porovnáme so situáciou vo vojne,“ s úsmevom opisoval J. Mendan. Kľúčovou osobnosťou bol však popri plk. Janglovi vtedajší predseda Matice slovenskej v Iloku Vlatko Miksad, ktorý svojim oduševnením zmobilizoval a presvedčil domácich Slovákov, aby sa v čase povojnovej biedy pustili s pomocou slovenských ženistov do tak veľkého diela. A o to viac sa aj on tešil z tohtoročného stretnutia. „Práve dnes tu máme na hostovanie folklórny súbor Vatra zo slovenského mesta Tlmače, ktorý pre nás pripravil takmer dvojhodinové vystúpenie v podobe spevu, tanca i rozprávania v ľubozvučnej slovenčine,“ doplnila ich slová aktuálna predsedníčka Matice slovenskej v Iloku Jarmila Mudrochová.

Úcta obetiam, potlesk od živých

Vojensko-historická spomienková cesta pokračovala na miesta, ktoré sa do balkánskej vojny zapísali obzvlášť krutým spôsobom. „V roku 1991 srbské bojové skupiny obsadili nemocnicu vo Vukovare a pacientov rôznych národností kruto popravili na neďalekom mieste Ovčara. V roku 1996 to boli práve slovenskí ženisti, ktorí odmiňovali priestor masového hrobu, zabezpečovali a poskytlí všestrannú asistenciu lekárom pri identifikácii obetí a ich príprave na miesto dôstojného odpočinku,“ vysvetlil pplk. B. Rošteký. Pri skromnom pamätníku naši novodobí voj-

Jeden z masových hrobov zabezpečený slovenskými ženistami a poklona i česť obetiam na pietnom mieste Ovčara (1997 a 2026)

noví veteráni zapálili sviečky za ich duše a poklonili sa ich pamiatke.

„Pri tomto pietnom mieste sme sa stretli s mladými kadetmi chorvátskej Policajnej akadémie. Zaujalo ich, že sme oblečení v bledomodrých tričkách s nápisom UN Veteran Slovakia a ich otázky nenechali na seba dlho čakať,“ usmial sa plk. Klimek. Spomenul aj ich uznanie spolu so spontánnym potleskom od budúcich chorvátskych policajtov. Pplk. v. v. L. Mičátek, a kpt v. v. M. Galgócí ešte dodali, že naše jednotky počas svojho pôsobenia v misii UNTAES sa podieľali tiež na činnosti exhumáčnych komisií v priestoroch Ernestínovo, Marinovci, Nemetín-Klisa, ako aj vo vnútri cintorína v obci Lovas.

Cesty, mosty, chodníky

Pri vukovarskej vodárenskej veži a bývalej železničnej stanici, ktoré zostali od občianskej vojny rozstrieľané a polorozpadnuté ako memento, si naši mierotvorcovia spomenuli, ako práve tu v roku 1997 vyslovil v sprievode nášho vtedajšieho

veľvyslanca profesora Matúša Kučeru veľké poďakovanie slovenskému ženijnému práporu prezident Chorvátskej republiky Franjo Tudjman. Navštívili aj miesto pôvodného veliteľstva a tábora slovenského kontingentu v okrajovej časti Vukovaru – Borovo Naselje. Spomienky príslušníkov misie sa vracali tam, kde slovenskí ženisti stavali mosty, či haly, odmiňovali cesty, chodníky a priestory. Tak to bolo pri meste Klisa, no prešli aj po spojnici Vinkovci – Osijek, kde v roku 1997 náš prápor preveroval minovú bezpečnosť z oboch strán tejto tranzitnej spojnice.

„Preverili sme viac ako 55 kilometrov popri cestách a širšie okolie piatich mostov. Mal som tú česť mimoriadne očakávané hlásenie o splnení tejto náročnej úlohy osobne predniesť vojenskému veliteľovi misie generálmajorovi Willymu Hanseťovi,“ spomenul plk. Š. Jangl. Vysvetlil, že táto hlavná cestná

Podplukovník Štefan Jangl pri žiadosti o odminovanie od starostu obce Gaboš a už plukovník v. v. Štefan Jangl na mieste veliteľstva slovenského ženijného práporu v Borovom Naselje (1997 a 2026)

Chorvátsko namiesto Bosny

Po prvom úspešnom nasadení nášho ženijného práporu na Balkáne v misii UNPROFOR (máj 1993 – december 1995) slovenskí ženisti na pokračujúcu misiu OSN pod názvom UNTAES na území Chorvátska vôbec neboli pripravovaní. Od leta 1995 totiž politické vedenie Slovenska jednoznačne deklarovalo, že na Balkáne sa zapojíme do vznikajúcej operácie Severoatlantickej aliance v Bosne a Hercegovine s názvom IFOR (The Implementation Force – Implementačná sila). NATO malo o našich ženistov eminentný záujem.

Bola to bizarná situácia aj preto, lebo veľká časť slovenského ženijného práporu už pred koncom roka 1995 pôsobila v operačnom priestore IFOR a pracovala v prospech tejto aliančnej operácie. Slovenská vláda však v hodine dvanástej zaskočila nielen všetkých partnerov na medzinárodnej scéne, ale tiež veliteľa našej jednotky v UNPROFOR plukovníka Rostislava Šmehlíka. Aj ten už svojich vojakov v aktuálnej rotácii oboznámil s tým, že na Balkáne budú pokračovať v operácii IFOR.

Vojaci však politické kotrmelce neriešili. Keď prišiel rozkaz, s renomé skvelých ženistov, ktoré si vyslúžili v UNPROFOR, sa od 8. marca 1996 náš 593 členný ženijný prápor stal súčasťou UNTAES. Celá medzinárodná misia mala mandát 6000 vojakov. Už v septembri 2006 sa jej počet znížil na 2400 z troch desiatok krajín. Aj naše zastúpenie kleslo na 350 ženistov. Odmiňovali cesty a ďalšie plochy, podieľali sa na opravách či stavbe mostov a ďalších komunikácií, vykonávali tisíce ženijných prác a domov sa vrátili vo februári 1998 so čfou a so vztýčenými hlavami.

Veliteľstvo slovenského ženijného práporu pri plánovaní úloh na základni Borovo Naselje a vlaková stanica vo Vukovare 35 rokov od začiatku občianskej vojny (1997 a 2026)

komunikácia bola zároveň hranicou separácie bojujúcich strán. Jej sprístupnenie bolo navyše dôležité pre vstup do regiónu, ktorý bol dovtedy pod kontrolou misie UNTAES a mal prejsť pod správu chorvátskej vlády.

„... je ťažké slovami vyjadriť hrdosť, ktorú pociťujem, keď hodnotím vynikajúcu prácu príslušníkov slovenského ženijného práporu. Je pre mňa cťou, že s nimi môžem slúžiť v mierovej misii.“

Jacques Paul Klein

UNTAES, prvý dočasný administrátor (hlavný politický predstaviteľ), 2. november 1996

Mier, úsmev a spomienky

Dnes je Východná Slavónia, nazývaná aj Chorvátske Podunajsko, mierovo usmiata a prekvitajúca. Obrovské poľnohospodárske lány, úrodné sady ani šľavnaté vinice už domácim ničím nepripomínajú vojnové časy spred tridsiatich rokov. Okrem spomienok. Tých nie dobrých, ale aj tých výborných. Napríklad na slovenských vojakov v misii UNTAES. Keď odchádzali, od októbra 1997 do 26. februára 1998, odvážali so sebou do svojich domovských mierových posádok vo viacerých autokolónach či na vlakových súpravách stovky kusov techniky – a aj samých seba. Ich počet postupne klesol na 250, v januári ich bolo 150 a v poslednej kolóne 26. februára 1998 sa ich vracalo 56. Spolu ich za celé obdobie slúžilo v misii 820, z nich 174 profesionálnych vojakov a 646 povolaných na základe vlastnej žiadosti zo zálohy. Na UNTAES nikto z nich nezabudol...

Text a foto: Bernard Roštecký a Pavol Vitko

V 1. ročníku ankety Vojenský čin roka v roku 1998 sa hodnotili kategórie jednotlivci a kolektívy. V druhej z nich jednoznačne zvíťazili naši ženisti za skvelú reprezentáciu Armády SR a Slovenskej republiky v misii UNTAES.

Na snímke spolu s kolegami z misie veliteľ slovenského kontingentu pplk. Štefan Jangl po slávnostnom vyhlásení výsledkov v Koncertnej sieni v Slovenského rozhlasu (v strede so svojou manželkou).

Spomienky zlé a spomienky dobré – vojnová vdova vo Východnej Slavónii pred svojim zničeným domom a zápis v kronike mesta Ilok o obnovení Slovenského domu slovenskými vojakmi (1997 a 2026)

MILITARY ENGLISH

MILITARY RADAR SYSTEMS

Pripravila: Nadežda Kochmanová • Foto: Raytheon

Certain words and phrases have been “adopted” in contemporary language to the extent that users do not even recognize them as **acronyms** anymore. Radar is one of such expressions: the system that uses radio waves to determine the distance, direction and velocity of objects relative to its own position was coined in the 1940 as an acronym for “radio detection and ranging”.

Radar systems use short **bursts** of high-frequency electromagnetic waves send out by a transmitter that reflect off the object in question. The image formed by the reflection is processed by a computer, generating information about the location (**bearing**) and speed of the object. Advanced radar systems can also estimate altitude, size, and even shape characteristics of the target.

Radar technology is central to all air-defence and anti-missile systems; it helps detect and identify the presence, position, movement, and characteristics of aircraft, missiles, ships, vehicles, and even satellites, and guides interceptor missiles and anti-aircraft artillery with precision.

Modern military radar systems are **classified** based on their operational role and deployment environment into several categories: Early Warning Radars, which detect incoming threats at long ranges, providing sufficient reaction time for defence systems; Fire Control Radars, which provide precise tracking information required to guide weapons toward a target; Airborne Radars installed on combat aircraft, enabling detection, tracking, and targeting during flight; plus naval (Aegis) and ground **surveillance** radars of various types.

Radars operating within modern military air defence systems can be either solid (fixed to a spot) or deployable (mobile); active (**pinging**) or passive, which do not generate electromagnetic impulses but process instead the reflections from other **illumination sources** such as commercial broadcast FM radio signals and communications signals. Passive radars are most commonly used in urban areas to detect low-flying aircraft such as drones or in maritime surveillance.

Military radars operate effectively in darkness, fog, rain, and clouds providing long-range detection and real-time tracking even of multiple targets. However,

they are not **invincible** and have their limitations: electronic warfare techniques such as **jamming** and other ECM (Electronic Counter Measures) can interfere with radar signals; if detected by their signal emissions, enemies can counter by attacking **radar arrays** with ARM (Anti-Radiation Missiles); and Stealth technology that reduces radar cross-section on flying objects makes targets harder to detect. New security challenges, including the proliferation of drones, hypersonic missiles and advanced military tactics have accelerated investments in next-generation military radar systems, which will fully integrate various sensors and AI to transform the systems into intelligent sensing nodes that can share real-time data across networks, enabling faster and more informed decision-making.

QUESTIONS:

1. Aké typy vojenských radarov rozoznávame?
2. Aké sú nevýhody aktívnych radarových systémov?
3. Kde sa najviac využívajú pasívne radary?

GLOSSARY

- **acronyms** /ˈækrənɪmz/ – skratky
- **bursts** /bɜːsts/ – poryvy, dávky
- **bearing** /ˈbeərɪŋ/ – azimut
- **classified** /ˈklæsɪfaɪd/ – (v kontexte) roztriedený
- **pinging** /ˈpɪŋɪŋ/ – pingovanie, testovanie odozvy
- **illumination sources** /ɪˈljʊːmɪˈneɪʃn ˈsɔːsɪz/ – zdroje signálu
- **surveillance** /səˈveɪləns/ – sledovanie, dohľad
- **invincible** /ɪnˈvɪnsəbəl/ – neporaziteľný
- **jamming** /ˈdʒæmɪŋ/ – rušenie
- **radar arrays** /ˈreɪdər /əˈreɪz/ – radarové sústavy
- **nodes** /nəʊdɪz/ – uzly

mjr. Mgr. Slavomír Krajňák
štábný kaplán, 2. mechanizovaná brigáda Prešov

Zodpovednosť za spoločné dobro

Presväta Bohorodička Panna Mária Ochrankyňa – strážkyňa pokoja. Mesiac október v Katolíckej cirkvi tradične patrí Ružencovej Panne Márii. Je to čas, kedy sa častejšie sŕšujeme a hľadáme pevnú oporu pre naše životy.

Aj v časoch mieru, kedy navonok nečelíme priamym vojnovým konfliktom, prežívame v našich rodinách, komunitách a na pracoviskách skryté boje, neistoty a tlaky moderného sveta. Práve v týchto momentoch k nám prichádza Panna Mária Ochrankyňa, aby bdela nad našim pokojom. Skutočný mier nie je len absenciou vojny. Je to dar, ktorý pramení z čistého srdca a spravodlivosti. Udržať si vnútornú rovnováhu a chrániť pokoj v našich domovoch vyžaduje každodennú bdelosť a obeť. Mária ako Ochrankyňa nám neponúka zbrane tohto sveta, ale mocnú zbraň ducha – svätý ruženec. Táto modlitba spája naše nepokojné myšlienky s nebeským pokojom a učí nás trpezlivosti, pokore a vzájomnej úcte. Každé zrno ruženca, ktoré v októbri vezmeme do rúk, je ako tehlička v neviditeľnej pevnosti, ktorá chráni naše rodiny pred hnevom, egoizmom a rozpadom.

V mierových časoch máme tendenciu brať bezpečie a stabilitu ako samozrejmosť. Ružencová Panna Mária nás však pozýva k zodpovednosti za spoločné dobro. Učí nás, že najlepšou obranou proti nepokoju je budovanie hlbokých vzťahov a vernosť duchovným hodnotám. Drahí veriaci, zverme v tomto mesiaci pod ochranný plášť našej nebeskej Matky všetky starosti, prácu i budúcnosť našich detí. Modlime sa svätý ruženec za zachovanie mieru vo svete, ale najmä za pokoj v našich vlastných srdciach.

Nech je pre nás Panna Mária Ochrankyňa trvalou istotou, že v žiadnom zápase života nezostávame sami. Vyprosujem vám a vašim blízkym jej materinské požehnanie, pevné zdravie a srdcia naplnené Kristovým pokojom. Presväta Bohorodička Panna Mária Ochrankyňa, oroduj za nás!

Kliešť na jeseň

Jesenná aktivita kliešťov býva obvykle nižšia ako počas jarných mesiacov, ale aj na jeseň je namieste obozretnosť.

Vlhko a vyššie teploty počas jesene kliešťom vyhovujú, no práve za takéhoto počasia ľudia zvyknú chodiť do prírody. Kliešte môžu byť aktívne kým teplota neklesne pod päť stupňov Celzia, teda až do prvého snehu.

Kliešte už dávno nie sú len problémom hlbokých lesov. Podľa vedkyne Markéty Derdákovej z Ústavu zoológie SAV sa vyskytujú všade, kde je vegetačný porast – v parkoch, mestských záhradách či lesoparkoch. „V mestách je napríklad veľa drozdov, ktoré sú významnými hostiteľmi borélii,“ vysvetľuje odborníčka.

Riziko zaklieštenia preto netreba podceňovať. Vyhýbajte sa miestam s vyšším predpokladom výskytu kliešťov – okraje lesov, vysoké porasty tráv či krovie. Dajte si pozor aj pri mestskej zeleni – v parkoch, záhradách, na cintorínoch.

V prírode noste uzavretú obuv, vhodné oblečenie pokrývajúce čo najväčšie časti tela, hlavne dlhé nohavice a ponožky. Vhodnejší je svetlý odev, na ktorom parazita zbadáte skôr. Použite vhodný repelent a bezprostredne po návrate domov si poriadne skontrolujte pokožku a prípadného kliešťa ihneď opatrne odstráňte. Prinesený kliešť môže aj v domácnosti prežiť niekoľko dní!

Kliešť sa najčastejšie prisaje do vlasatej časti hlavy, do slabín a podpazušia, za uši, do podkolennej jamky, na intímne miesta.

Ak si na tele nájdete kliešťa, treba ho vytiahnuť čo najskôr. Kým na prenesenie baktérií, ktoré spôsobujú lymskú boreliózu, potrebuje byť kliešť prisatý aspoň 24 hodín, vírus klieštovej encefalitidy sa môže preniesť do niekoľkých hodín po zaklieštení.

V prípade zaklieštenia odporúčame nasledujúci postup:

Prisatého kliešťa odstráňte čo najskôr. Použite pinzetu (nie s plochými ostrými koncami), ktorú pritlačte čo najbližšie ku koži. Použiť možno aj špeciálne háčiky, kartičky, prípadne kliešťa možno hneď aj zmraziť prípravkami z lekárne. Kliešťa najprv treba „odlepiť“ od kože kývaním do oboch strán. Potom ho vyťahujte plynulým kolmým ťahom smerom od kože, postupujte pomaly a bez točenia. Kliešťa nevykrúcajte prudko do strán, mohli by ste ho pretrhnúť. Dôležité je ho nepoškodiť a nerozmiaždiť.

Nekvapajte na prisatého kliešťa olej či iné tekutiny, lebo sa začne dusiť a vyvráti natrávenú krv späť do rany. Snažte sa odstrániť celé telo kliešťa aj s hlavičkou.

Po odstránení kliešťa z kože nemliažдите parazita prstami. Môžete ho hodiť do záchodovej misy a ihneď spláchnuť, vyhodiť do koša v uzavretej nádobe či vo vrecúšku, prípadne ho dôsledne znehybniť lepiacou páskou a takto vyhodiť do koša.

Po vybratí kliešťa miesto prisatia treba hneď vydezinfikovať, ideálne dezinfekčným prípravkom s obsahom jódu. Ak nie je poruke dezinfekčný prostriedok z lekárne (lieh, jódová tinktúra), použite prípravok s obsahom alkoholu. Dezinfikujte aj pinzetu a povrchy, na ktoré dopadla tekutina z poškodeného tela nácicaného kliešťa. Poriadne si umyte ruky.

Úrad verejného zdravotníctva SR

Vojenské dejiny v exponátoch

Málokteré historické slovenské múzeum sa svojou činnosťou zameriava na dva najväčšie konflikty v histórii ľudstva – prvú a druhú svetovú vojnu. Medzi tých pár múzeí môžeme zaradiť aj Múzejné oddelenie Svidník, ktoré patrí pod Vojenský historický ústav. Od svojho založenia v roku 1966 mapuje predovšetkým boje na severovýchode Slovenska. Práve tento región, ako jediný na našom území, zasiahol bojový front prvej svetovej vojny. A najťažšie boje sa v oblasti Duklianskeho priesmyku uskutočnili aj počas druhej svetovej vojny.

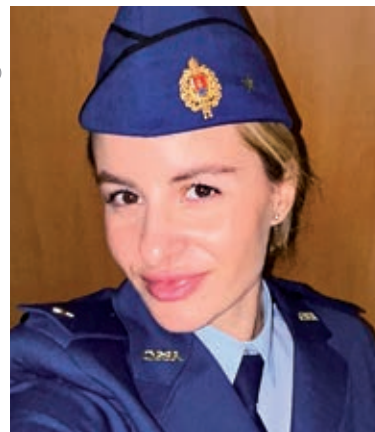
Publikácia z portfólia Vojenského historického ústavu Vojenské dejiny Slovenska v rokoch 1914 – 1945 – katalóg exponátov mapuje vojenské dejiny Slovenska z prvej polovice 20. storočia formou katalógového zoznamu svojich exponátov. Na takmer 400 stranách kolektív autorov detailne opisuje svoju muzeálnu zbierku – od chladných a palných zbraní po delostrelectvo, rovnošaty či medaily a zástavy. V popise jednotlivých exponátov, kategorizovaných podľa obdobia a typu exponátu, nechýbajú technické údaje ani spôsob, akým múzeum exponát získalo. Pomocou nich si tak čitateľ priblíži podrobnosti, spájajúce Slovensko a obe svetové vojny.

Aj keď ústrednou časťou publikácie sú práve exponáty, kniha nezačína priamo nimi. Dokumentuje aj vznik a históriu samotného múzejného oddelenia. To začalo vybudovaním pamätníka na miesto bojov duklianskej operácie a len pár rokov po skončení vojny. Publikácia opisuje aj nedávnu modernizáciu a rekonštrukciu múzea. Na záverečných stranách sa venuje aj veliteľovi 1. československého armádneho zboru, ktorý sa podieľal na oslobodzovaní Slovenska – armádnemu generálovi Ludvíkovi Svobodovi. Autori neopisujú len jeho život, ale aj zbierkové predmety, ktoré múzeum získalo z jeho pozostalosti. (jc)

OBRANA • Mesačník Ministerstva obrany SR, založený v Clevelande (USA) 1914, obnovený v Bratislave 1993 • Vydavateľ: Ministerstvo obrany SR • Ročník XXXIV. • č. 10/2026
• Redakčná uzávierka 28. 9. 2026 • Do výroby zadané 2. 10. 2026 • Vedúci: PhDr. Miloslav ŠČEPKA, tel.: 0960 30 30 37, 0903 820 996, e-mail: miloslav.sceпка@mod.gov.sk
• Šéfredaktor: PhDr. Pavol VITKO, tel.: 0960 30 30 38, 0903 820 847, e-mail: pavol.vitko@mod.gov.sk • Redaktor: Mgr. Jaroslav CABUK, tel.: 0960 30 30 21, e-mail: jaroslav.cabuk@mod.gov.sk • Jazyková redakcia: Mgr. Mária MIKOVÁ, PhD.
• Grafická úprava: Dáša NEUBAUEROVÁ • Adresa: Mesačník OBRANA, Ministerstvo obrany SR, Námestie generála Viesta 2, 832 47 Bratislava
• www.mosr.sk/obrana/ • obrana@mod.gov.sk • © Ministerstvo obrany SR, IČO: 30845572, EV 412/08, ISSN 1336-1910 • Neoznačené texty sú z tlačového servisu MO SR a OS SR • Neoznačené obrázky sú z archívu MO SR a OS SR • NEPREDAJNÉ

MIESTO PRE PSYCHOLÓGA

por. Mgr. Dóra Rebeka Földyová
Letecko-lekárske centrum Sliač, ÚVN Ružomberok

Zmeny, ktoré prináša čas

Hovorí sa, že vek je len číslo. S pribúdajúcimi rokmi však človek zisťuje, že niektoré čísla predsa len začínajú mať o čosi väčší význam. Starnutie je prirodzenou súčasťou života, napriek tomu mu často nevenujeme veľkú pozornosť, až kým si určité zmeny nezačneme uvedomovať sami na sebe. Nemusia sa pritom týkať iba fyzickej kondície. Postupne sa môžu meniť naše priority, sociálne vzťahy a zaužívaný spôsob života. Z psychologického hľadiska však nie je podstatný iba samotný vek, ale najmä to, ako sa človek dokáže na meniace sa životné okolnosti adaptovať. Práve zmeny, ktoré zasahujú do oblastí, o ktoré sa človek dlhé roky opieral, môžu byť zdrojom psychickej záťaže. Môže ísť o zmenu profesijnej roly, odchod detí z domácnosti, zmeny v partnerskom či spoločenskom živote, ale aj postupné uvedomovanie si vlastných fyzických možností. Takéto obdobie môže priniesť neistotu, napätie či otázky o tom, čo bude ďalej. Samy osebe však tieto pocity nemusia znamenať, že človek situáciu nezvláda. Dôležitú úlohu pritom zohráva jeho osobnosť, ako aj spôsob, akým sa v priebehu života vyrovnával s náročnými situáciami. Roky skúseností môžu byť v tomto smere významnou výhodou. Človek už spravidla vie, čo mu v záťažových obdobiach pomáha a o koho sa môže oprieť. Úspešné starnutie teda neznamená, že všetky zmeny, ktoré toto obdobie prináša, musíme vnímať pozitívne. Ide skôr o schopnosť prijať ich, primerane sa im prispôbiť a zároveň si zachovať to, čo nám dáva pocit stability. Významným podporným faktorom sú medziľudské vzťahy a aktivity, ktoré prinášajú radosť a uspokojenie. Zároveň môže byť toto obdobie dobrou príležitosťou prehodnotiť svoje priority a venovať viac času tomu, čo doteraz zostávalo v úzadí. Pribúdajúce roky prinášajú zmeny, ktoré môžu byť náročné, no zároveň so sebou nesú niečo, čo sa nedá urýchliť ani nahradit' – skúsenosť. A práve tá môže byť jedným z najcennejších zdrojov pri zvládaní ďalších životných etáp.

PREVENTÍVNE REHABILITÁCIE
RODINNÉ REKREÁCIE
KÚPELNÉ LIEČEBNÉ POBYTY
LETNÉ DETSKÉ TÁBORY

GRANIT
HOTELS

HOTEL GRANIT NOVÁ POLIANKA
KLIMATICKÉ KÚPELE

HOTEL GRANIT TATRANSKÉ ZRUBY
KLIMATICKÉ KÚPELE

HOTEL GRANIT PIEŠŤANY
KÚPELNÝ ÚSTAV

HOTEL GRANIT SMREKOVICA

info@granithotels.sk

Ďalekohľad majora Noska

Neodmysliteľnou súčasťou vojenského výstroja je binokulárny ďalekohľad či trieder, teda ďalekohľad skonštruovaný na pozorovanie oboma očami. Tieto ďalekohľady boli najpoužívanějšími optickými prístrojmi v rámci jednotlivých druhov zbraní.

Používali sa na pozorovanie terénu, zisťovanie a rozpoznávanie cieľov, riadenie delostreleckej paľby a podobne. Obraz binokulárneho ďalekohľadu zabezpečuje sústava šošoviek a optických hranolov. Základná charakteristika je daná dvoma číslami, ktoré udávajú zväčšenie a priemer objektívu. Ďalekohľad s charakteristikou 6×30 má teda šesťnásobné zväčšenie s priemerom objektívu 30 mm.

Čs. ďalekohľady

Slovenská branná moc zdedila v marci 1939 po svojej predchodkyni Československej armáde takmer päťtisíc binokulárnych ďalekohľadov vz. 9 a vz. 9/13, pre ktoré sa používalo dobové označenie „poľní kukátko úplné“. V slovenskej armáde sa v tom pokračovalo s poslovenčeným pomenovaním „poľné kukátko úplné“. Do úplnosti materiálu sa počítal ďalekohľad samotný, závesný remeň na ďalekohľad a puzdro na ďalekohľad s vlastným závesným remeňom. Ďalekohľady v armádnej evidencii viedla zbrojná správa. Tabuľkovo mali ďalekohľad v poli pridelení velitelia od stupňa družstvo a vyššie, ďalej špecialisti niektorých druhov zbraní, napríklad pri útočnej vozbe či delostrelectve.

Pod vzorové označenie poľné kukátko vz. 9/13 spadali ďalekohľady pochádzajúce od viacerých firiem a tiež viacero výrobných modelov. Napriek jednotnému vzorovému označeniu sa v detailoch lišili. Ďalekohľady boli označované ako vz. 9/13 s dodatkovými písmenami O, S, G a Z podľa výrobcu.

Přerov, Praha, Bratislava

Z uvedeného počtu armádnych ďalekohľadov boli vo výzbroji najpočetnejšie zastúpené ďalekohľady Optikotechny Přerov, súčasť koncernu Zbrojovka Brno. Druhým najpočetnejším bol vz. 9/13S, teda ďalekohľad z produkcie pražskej firmy Srb a Štys. Posledným domácim producentom bol Optický ústav K. P. Goerz Bratislava, ktorý produkoval vojenské ďalekohľady kontinuálne od čias Rakúsko – Uhorska. Ďalekohľady vz. 9/13Z boli z produkcie nemeckej firmy C. Zeiss. Československá armáda ich obstarávala len v prvých rokoch existencie ČSR.

Po roku 1939 prebiehali opravy ďalekohľadov u domáceho výrobcu K. P. Goerz a v dielnach Zbrojnice I v Bratislave. V rokoch 1942 a 1944 slovenská armáda na doplnenie strát nakúpila menšie množstvá ďalekohľadov 6×30.

Spokojní povstalci i partizáni

Po vypuknutí Slovenského národného povstania sa ďalekohľady samozrejme používali aj naďalej, problémom však bol ich relatívny nedostatok. Na všeobecnú spokojnosť vojakov slúžili až do konca októbra 1944 a tiež v partizánskej vojne v zime 1944 – 1945. Ďalekohľady, ktoré neboli zničené či odovzdané po vojne do armádnych skladov, ostali v rukách povstaleckých bojovníkov. Pre slovenské múzeá sa stali cenným zdrojom zbierkových predmetov.

V roku 1968 získalo Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici do svojich zbierok ďalekohľad – poľní kukátko vz. 9/13O s výrobným číslom 15826, Československej armáde dodaný Optikotechnou Přerov v roku 1937. Produkčne ide o najbežnejší variant týchto ďalekohľadov.

Predmet má napriek tomu vysokú historickú hodnotu. Ďalekohľad počas Slovenského národného povstania používal náčelník štábu 1. čs. armády na Slovensku major gšt. Július Nosko (* 8. 6. 1907, Tisovec – † 5. 9. 1986, Praha).

PhDr. Marian Uhrin, PhD.
Múzeum SNP Banská Bystrica

Zdenka Fenclová: sudkyňa a odbojárka

Zdenka Fenclová po zatknutí Štátnou bezpečnosťou

Sudkyňa Krajského súdu v Bratislave Zdenka Fenclová patrí medzi tie aktivistky protifašistického odboja, ktoré pre svoju neochvejnú vieru v demokratické hodnoty a slobodu čelili represívnemu aparátu počas éry fašizmu aj v časoch komunistického režimu. Ako presvedčená sociálna demokratka stála za demokratickou časťou programu tejto ľavicovej strany a otvorene vyjadrovala svoj negatívny postoj k hneď aj červenej totalite.

Zdenka Fenclová vyštudovala Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, na doktorku práv ju promovali v roku 1934. Rozhodla sa pre službu štátu v rezorte justície a sudcovskú skúšku absolvovala v roku 1937. Výnosom ministra spravodlivosti Ivana Déryho zo dňa 7. decembra 1937 jej bol prepožičaný úradný titul Sudca a až do roku 1939 pôsobila na Krajskom súde v Bratislave. Dňa 8. apríla 1939 Zdenku Fenclovú, ako osobu českej národnosti, justičná správa prepustila zo súdnych služieb novovzniknutého Slovenského štátu a dali ju k dispozícii do Protektorátu Čechy a Morava, kde pôsobila na trestnom súde v Brne. Tu ju koncom septembra 1939 zbavili služby a vrátila sa na Slovensko so svojim manželom Jozefom Fenclom.

Odbojové aktivity

Ešte počas pôsobenia v Brne sa začala angažovať v odboji a na základe žiadosti Františka Komzalu vybudovala prechod cez hranice protektorátu na Slo-

vensko pri moravskej dedinke Radějov, kde sa miestny hájnik podujal prevádzať odbojárov. Vojaci a dobrovoľníci z protektorátu touto cestou smerovali do Budapešti a odtiaľ k čs. jednotkám do Francúzska. Spracovala tiež niekoľko spravodajských hlásení. Už v roku 1940 jej meno nachádzame medzi obžalovanými v trestnej veci Stanislav Mareš a spol., v prvom politickom procese, ktorý sa uskutočnil v období Slovenskej republiky 1939 – 1945. Po vynesení rozsudku išla na slobodu, lebo si trest odpykala vyšetrovacou väzbou, v ktorej bola od januára do augusta 1940. Paradoxne, ešte vo väzbe sa pridala k známej odbojovej skupine Flóra, na čele ktorej stála Kveta Viestová, švagriná budúceho veliteľa povstania gen. Rudolfa Viesta. Zdenka Fenclová ani po prepustení z väzenia neprestala pokúšať osud a pokračovala v odbojových aktivitách. Ako svoju hlavnú úlohu vnímala drobnú prácu, pozostávajúcu zo zbierania podpory odboju, ale aj pre politických väzňov ľudáckeho režimu a ich rodiny. Tak napríklad

v roku 1943 medzi svojimi známymi vyzbierala sumu 5 000 korún na pomoc Francúzom, ktorí sa s pomocou Cyrila Draxnera ukrývali na východnom Slovensku, a ktorí sa v rámci známej francúzskej partizánskej jednotky v auguste 1944 po boku povstaleckej armády zapojili do bojov Slovenského národného povstania.

Povojnové osudy

Po skončení druhej svetovej vojny sa Zdenka Fenclová vrátila k sudcovskému povolaniu. Pôsobila na Krajskom súde v Bratislave a ako sudkyňa Okresného ľudového súdu v Bratislave sa podieľala na súdení exponentov fašizmu. Po nástupe komunistického režimu sa veľmi rýchlo stala obeťou perzekúcie: najprv prišlo preloženie na nižší súd, potom suspendácia a dva razy ju zaisťovala Štátna bezpečnosť. Pôvodne ju plánovali súdiť v skupine bývalého partizánskeho veliteľa Jozefa Brunovského, napokon po vyše troch rokoch vo vyšetrovacej väzbe vyniesol v máji 1954 Krajský súd v Bratislave rozsudok vo veci „protišťátnej skupiny“ Zdenka Fenclová a spol. Bývalej sudkyňi vymeral doživotný trest odňatia slobody. Išlo o vykonštruovaný proces, akých v 50. rokoch 20. storočia prebehli stovky, a v rámci ktorých sa komunistický režim vršil na svojich skutočných aj domnelých odporcoch, neraz protifašistických odbojároch. Trest si Fenclová odpykávala v Ženskom nápravnom tábore v Pardubiciach. Tu sa snažila zlepšiť ťažké životné podmienky väznených, v mene ktorých počas vzbury v tomto väzení jednala s vedením väznice. V tomto období podľa evidencie súhlasila so spoluprácou s bezpečnosťou, no miera jej spolupráce nie je známa.

Dr. Zdenku Fenclovú z väzenia prepustili na amnestiu v máji 1960. Rehabilitácie sa dožadovala opakovane, ale uspela až po páde komunistického režimu v zmysle zákona 119/90 Zb.

Zomrela v Bratislave v roku 1994, krátko pred svojimi 85. narodeninami a pochovaná je na cintoríne Slávičie údolie. Jej obetavosť, sociálne cítenie a úprimné demokratické presvedčenie môžu ako inšpirácia slúžiť aj dnes.

Mgr. Matej Medvecký, PhD.
Vojenský historický ústav

Náhrobná tabuľa generála Vedrala–Sázavského

Náhrobná tabuľa brigádneho generála Jaroslava Vedrala–Sázavského patrí k predmetom, ktoré súvisia s vojenskými operáciami v priestore Duklianskeho priesmyku počas Karpatsko-duklianskej operácie na jeseň 1944.

Zhotovená bola z nábojnice deľostreleckého náboja a po smrti generála označovala jeho pôvodný hrob na československom vojenskom cintoríne, budovanom bezprostredne v priestore štátnej hranice.

Zomrel na hranici

Lokalita tohto pôvodného cintorína sa dnes spája s pomníkom venovaným ženistom. Po ukončení druhej svetovej vojny prešli pietne miesta na Dukle viacerými úpravami. V roku 1948 sa začala exhumácia pôvodného cintorína a telesné pozostatky generála Vedrala – Sázavského boli spolu s ostatkami ďalších príslušníkov československých jednotiek 1. československého armádneho zboru v ZSSR prenesené na dnešný vojnový cintorín pri Pamätníku na Dukle. Samotná tabuľa, ktorá bola od roku 1944 umiestnená na pôvodnom hrobe generála Vedrala, predstavuje významný pietny predmet späť s miestom jeho pôvodného hrobu na Dukle.

Na prednej strane náhrobnej tabule sa nachádza vyrytý text v českom jazyku: „BRIG. GEN. ČS. ARMÁDY JAROSLAV SÁZAVSKÝ PADL DNE 6.10.1944 V BOJÍCH ZA OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA. ČEST JEHO PAMÁTCE.“ Jej zhotovenie sa pripisuje dvom vojakom – ženistom Antonínovi Hroudovi a Vítězslavovi Moravcovi. Vytvorili ju

ako pietne označenie miesta posledného odpočinku generála.

Legionár, odbojár, generál

Brigádny generál Jaroslav Vedral patrí k významným osobnostiam československého vojenského odboja počas druhej svetovej vojny. Narodil sa 17. novembra 1895 v Mělníku nad Sázavou. V priebehu prvej svetovej vojny bol ako príslušník armády Rakúsko – Uhorska zajatý a neskôr sa stal súčasťou čs. légii v Rusku. V januári 1919 bol povýšený na kapitána. V roku 1920 sa vrátil do vlasti a pokračoval vo vojenskej službe. V rokoch 1922 – 1924 absolvoval Válečnú školu v Prahe. V čs. armáde pôsobil v rôznych štábných, veliteľských a pedagogických funkciách (okrem iného aj ako náčelník štábu 2. horskej pešej brigády v Spišskej Novej Vsi či veliteľ horského práporu 10 v Sabinove). V čase mobilizácie na jeseň 1938 bol plukovník, náčelník štábu VII. zboru čs. armády v Uherském Hradišti.

Po okupácii sa zapojil do činnosti odbojovej organizácie Obrana národa. Začiatkom roku 1940 sa mu aj s rodinou podarilo prejsť cez Budapešť a Belehrad do Francúzska. Tam sa v priebehu ústupových bojov proti nemeckej armáde osvedčil. Krycie meno Sázavský začal používať počas pôsobenia pri československých exilových jednotkách vo Francúzsku. Ďalej pôsobil v orgánoch čs. vojska vo Veľkej Británii.

V auguste 1944 sa dobrovoľne prihlásil na presun k čs. vojenskej jednotke v ZSSR. V ďalšom priebehu vojny sa stal veliteľom 1. brigády 1. československého armádneho zboru v ZSSR. S touto jednotkou sa zapojil do bojov Karpatsko-duklianskej operácie.

Jediný padol v boji

Práve priestor Duklianskeho bojiska sa mu však stal osudným. Ako jediný československý generál padol na bojisku, keď 6. októbra 1944 zahynul neďaleko hraničného priechodu na Dukle. Jeho štábne vozidlo značky Dodge pri vyhýbaní sa prekážke zišlo k okraju cesty a nabehlo na nástražný kolík. Ten spôsobil výbuch domyselne nastraženej nemeckej protitankovej míny. Následky explózie boli pre brigádneho generála Vedrala smrteľné. Paradoxne spomínanou cestou prešli pred ním stovky vojenských vozidiel.

Náhrobná tabuľa bola do zbierok vtedajšieho Dukelského múzea oficiálne získaná 23. júla 1974 kúpou od súkromnej osoby. Exponát je aktuálne vystavený v priestoroch Centrálnej expozície VHÚ – Mo Svidník VHM. Nachádza sa v druhej časti expozície vo veľkej sklenenej vitríne.

Text a foto: Mgr. Lenka Vrábľová

Vojenský historický ústav
Vojenské historické múzeum
múzejné oddelenie Svidník

**Čítajte
na stranách
12 – 15**

Foto: pplk. v zál. Peter Sobek